Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, …ЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной 24-нээ гарана | № 268 (17391) | 1986 оной ноябриин 21, пятница | Сэн 3 мүн.

БАЯРАЙ СУГЛААН

Ракетнэ сэрэгүүдэй ба артиллериин үдэртэ зорюулагдажа, ниислэл хотын олониитын түлөөлэгшэдэй, Москвагай гарнизоной сэрэгшэдэй баярай суглаан ноябриин 19-дэ Москвада болобо.

Стратегическэ зорилготой ракетнэ сэрэгүүдэй ахамад командалагша — СССР-эй оборонын министрэй орлогшо армиин генерал Ю. П. Максимов суглаан дээрэ үгэ хэлээ.

Ракетчигүүд болон артиллеристнүүд Эсэгэ ороноо, социализмын туйлалтануудые саашадаашье найдамтайгаар хамгаалха юм гэжэ суглаанда хабаадагшад Коммунис партияа, совет арадые найдуулба.

(ТАСС).

…ССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советдэй зургаадахи сесси

…РДАДХАЛГЫН БА ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ СТРАТЕГИ

…ерховно Советдэй …арадай бүрин …лэгшэд табан …жэлдэ оро- …ческа ба соци- …тусэбые зүб- …ули болгон, ба- Партиин хараал- …стратеги, …ба арад зо- байдалые улам …аша туhада Эхэ экономическа ба …лха хүсэ ша- …гол түлэб …зохёохы ажал …долсо хэшээл- …байна. Эрхим бараа үргэнөөр арад түмэнэй …хангалгые улам …гол шуха- шиидхэлгэдэ пар- …айхабтар …хандуулна гэ- зүблэхэ зүйлэй гүрэнэй заса- зургаанай зүб- үшөө дахин ха-

…бүхы hалбари- …гдэжэ байhан …лгалга гүрэнэй бэелүүлгын. …ые үйлэдбэри- …баадуулгын, ма- …ажалай нөөсэ- …айгаар, арьба- …хэрэглэлгын …нягта хиналта …табина гэжэ …дэглээ. Ажал участогуудта бэхижүүлхэ шу-

…аюулые зай- …ядерна зэб- …үрэлтэниие ар- талаар. шэг- КПСС-эй ба Со- гадаадын по- …шугамые …айгаар дэм- СССР-эй Вер- …мэдүүлбэ.

…едэй болон На- …удай Советдэй …заседани 10 …Эхэ ордон соо

…Горбачев, Г. А. …ротников, А. А. …Зайков, Д. А. …Лигачев, Н. И. …Соломенцев, …Э. А. Ше- …В. Щербицкий, …В. И. Долгих, …Н. Н. Слюнь- …колов, Ю. Ф. …Талызин, А. П. …Ф. Добрынин, …В. П. Нико- …умовский, И. В. …шэдэй ерэжэ …путадууд болон …ташалгаар угтаа.

…ховно Советдэй …дэй түрүүлэгшэ …ной түрүүлэлгэ болобо.

…нистрнүүдэй Со- …шын Нэгэдэхи …ССР-эй Госпланай …путат Н. В. Та- …Экономическа хүгжэлтын 1987 оной гүрэнэй түсэб тухай, 1986 оной түсэбэй ямараар дүүргэгдэжэ байhан тухай асуудалаар түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ.

СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1987 оной гүрэнэй түсэбые али бүхы талаhаань зүбшэн хэлсэбэбди гэжэ тэрэ хэлээ. Союзай Советдэй ба Национальностьнуудай Советдэй саг үргэлжын комиссинуудай тододхолгонууд соо, депутадуудай хэлэhэн үгэнүүд дотор тэрэ дэмжэгдэн hайшаагдаhан байгаа. Түсэбые зүбшэн хэлсэлгын үедэ зарим социально-экономическа зорилгонуудые шиидхэхэ, зарим hалбаринуудые хүгжөөхэ талаар тодорхой дурадхалнууд оруулагдаа.

Ехэ түсэбтэ даабаринуудые бэелүүлгэ нэн түрүүн эмхидхэлэй хүдэлмэриhөө, ниитын үйлэдбэриие хүтэлбэрилгын бүхы хэмжээе шэнэдхэн хубилгалгаhаа, нэн түрүүн нютаг нютагуудта түсэбые ямараар бэелүүлжэ эхилhэнhээ дулдыдаха байна.

Нютагуудай совет болон ажахын зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд үүсхэл эдэбхи, оролдосо хэшээл гаргажа, бүхы арга боломжонуудые, нөөсэнүүдые ажал хэрэгтэ элсүүлэн хабаадуулха зэргэтэй.

Түсэбые зүбшэн хэлсэлгын үедэ депутадууд материальна нөөсэнүүдые үргэдхэхэ тухай асуудалнуудые табиhан байгаа. Түүхэй эдүүдые, материалнуудые, түлишэ болон элшэ хүсэ гамтайгаар хэрэглэхэ гээшэ энэ асуудалые шиидхэлгын гол харгы зам болоно.

Промышленностиин бүйлуулан болбосоруулгын hалбаринуудтахи түхеэрэлгэнүүдые хэдэн халганаар хүдэлгэхэ гээшэ ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар партиин стратегиие бэелүүлхэ, үйлэдбэриие эршэдхэхэ гол эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь мүн.

Депутадуудай оруулhан бүхы ажаглалтанууд, дурадхалнууд анхаралтайгаар хаража үзэгдэхэ, эдэнэй үрэ дүнгүүд тухай депутадуудта, СССР-эй Верховно Советдэй Президиумдэ мэдээсэгдэжэ байха юм гэжэ Н. В. Талызин мэдээсэбэ.

1987 оной түсэб бүхы ажалша коллективүүдэй бодото ажал ябуулгын программа болобо гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Гарахаяа байhан ойн баярай жэлдэ манай ороной ажалшад тэрэниие амжалтатайгаар дүүргэхын, социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар партиин хараа шугамые бэелүүлхын түлэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ аабза гэжэ этигэн найдажа байhанаа мэдүүлхыемни зүбшөөгыт.

Палатануудай ами амяараа болоhон заседанинууд лээрэ СССР-эй Верховно Совет хоёр палатын саг үргэлжын комиссинуудай заhабаринуудые хараада абажа, СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1987 оной гүрэнэй түсэб тухай Хуулиие нэгэн дуугаар батална.

СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол дүнгүүдээр ургалтын эршэ дэлисэ түсэбөөр тогтоогдон хараалагдаа гэбэл:

(Ургалта 1986 оной түсэбтэй жэшэбэл, процентээр)

Национальна доход	4,1
Промышленностиин продукци — бүхыдөө	4,4
тэрэ тоодо:	
Үйлэдбэрилгын хэрэгсэлнүүдые гаргалга	4,3
Хэрэглэмжын зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ	4,5
Ажалай бүтээсэ:	
промышленностьда	4,4
барилга дээрэ	3,8
түмэр замай транспортда	4,6
Хүн бүхэнэй хүртэсэдэ бодото ашаг олзо	2,6

Социальна хүгжэлтын программые залан сэхээр бэелүүлхэ зорилготойгоор 1987 ондо 2,8 миллиард түхэригэй гаргашануудтайгаар арад зоной hуудал байдалые улам hайжаруулха хэмжээ ябуулгануудые нэгэ газарhаа бэелүүлхые хараалха.

1987 ондо бүхы hомололгонуудай ашаар 126,2 миллион дүрбэлжэн метр ниитэ талмайтай байрын гэрнүүд баригдаха юм.

СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1986 оной гүрэнэй түсэбэй ямараар дүүргэгдэжэ байhан тухай СССР-эй Верховно Советдэй Тогтоол баталагдан абтаба.

1987 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджет тухай болон 1985 оной бюджедэй гүйсэдхэл тухай асуудалаар түгэсхэлэй үгэ СССР-эй финансын министр депутат **Б. И. Гостев** хэлэбэ.

1987 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедые СССР-эй Верховно Советдэй хаража үзэлгэ хадаа шэнэ бюджедые сэгнэхэдээ бүхы депутадуудай нэгэн hаналтай байhые харуулба гэжэ тэрэ хэлээ. Тэрэнэй социальна шэглэлые саашадань шангадхалга, ажалай, материальна ба мүнгэ зөөриин нөөсэнүүдые хэрэглэхэдээ, алмалта арьбалалтын гуримые шангадхаха, ажахын тоосооной харилсаануудые хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ хүдэлмэриие арадай ажахыда үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шэглэл hайшаан дэмжэгдэhэн байха юм.

Депутадууд, палатануудаараа хубааран, дуугаа үгэжэ, 1987 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедые 435682,5 миллион түхэригэй олзо доходтойгоор, 435509,9 миллион түхэригэй гаргашатайгаар баталжа, палатануудай саг үргэлжын комиссинуудай заhабаринуудые хараадаа абан, 1987 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджет тухай Хуули баталан абаба.

Арадай ажахые хүгжөөлгэдэ—хүндэ промышленностиие, барилгын индустриие, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиие, хүдөө ажахые, транспортые, гэр байрын-коммунальна ажахы болон арадай ажахын бусад hалбаринуудые хүгжөөлгэдэ бүхыдөө 247379065 мянган түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдаба.

Социально-соёлой хэмжээ ябуулгануудта — hургуулиин наhа гүйсөөгүй эмхи зургаанууд, юрэнхы эрдэмэй hургуулинууд, техническэ мэргэжэл олгодог, тусхай дунда ба дээдэ hуралсалай зургаанууд, эрдэм-шэнжэлгын эмхи зургаанууд, библиотекэнүүд, клубууд, театрнууд, хэблэл, телевидени болон радиодамжуулгада, мүн тэрэшэлэн гэгээрэлэй ба соёлой талаар бусад хэмжээ ябуулгануудта; больницанууд, поликлиникэнүүд, санаторинууд болон элүүрые хамгаалгын ба физическэ культурын бусад эмхи зургаануудта; пенси болон тэдхэмжэ түлэлгэдэ бүхыдөө 140641911 мянган түхэриг, тэрэ тоодо гүрэнэй социальна страхованиин бюджедhээ 55089985 мянган түхэриг гаргашалагдахаар тогтоогдобо.

Оросной бэеэ хамгаалха хэрэгтэ 20244000 мянган түхэриг hомологдоо.

СССР-эй Верховно Совет 1985 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоое баталха тушаа тогтоол баталан абаа.

1987 оной Гүрэнэй түсэб болон бюджедэй талаар Союзай Советдэй болон Национальностьнуудай Советдэй саг үргэлжын комиссинуудай элидхэлнүүд дотор найруулагдаhан дурадхалнууд болон ажаглалтануудые, мүн тэрэшэлэн СССР-эй Верховно Советдэй палатануудай заседанинууд дээрэ депутадуудай хэлэhэн дурадхалнууд болон ажаглалтануудые хаража үзөөд, эдэ асуудалнуудаар зохихо шиидхэбэринүүдые абахыень СССР-эй Министрнүүдэй Советдэ СССР-эй Верховно Совет даалгаа.

Тэрэнэй hүүлээр зүблэхэ зүйлнүүдтэй зохилдуулан, СССР-эй Арадай хиналтын комитедэй ажал ябуулга тухай асуудал хаража үзэгдэбэ. Тус комитедэй түрүүлэгшэ депутат **А. М. Школьников** элидхэл хээ.

Национальностьнуудай Советдэй Хуули гаргаха дурадхалнуудые оруулдаг комиссиин түрүүлэгшэ **В. П. Миронов** палатануудай хуули гаргаха дурадхалнуудые оруулдаг комиссинуудай нэмэлтэ элидхэл хэhэн байна.

Партиин заабаринуудай, совет хуулинуудай болон правительствын шиидхэбэринүүдэй гүйсэдхэлгые шалгаха, гүрэнэй түсэбүүдэй болон даабаринуудай дүүргэлтын хойноhоо, материальна, ажалай болон мүнгэ зөөриин нөөсэнүүдые гамтайгаар хэрэглэлгын хойноhоо хиналта эрхилхэ талаар өөhэдынгөө эрхэ түлөөлэлгые арадай хиналтын органууд эдэбхитэйгээр хэрэглэдэг болоо гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Энээнтэй хамта Комитедэй ажал ябуулга КПСС-эй XXVII съездын болон КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд дотор тодорхойлогдоhон, манай обществын хүгжэлтын мүнөөнэй үе шатын зорилгонууд болон эрилтэнүүдтэ гүйсэд дүүрэнээр харюусанагүй гэжэ хуули гаргаха дурадхалнуудые оруулдаг комиссинууд тоолоно. Тэрэнэй хүдэлмэриин үг удха болон онол аргые шэнэдхэн хубилгаха ябадал удаанаар бэелүүлэгдэнэ. Ажахы эрхилэлгын онол аргануудые наринжуулан hайжаруулха, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха, гүрэнэй аппарадай хүдэлмэридэ албан хойрог ябадал ба небшо удаанаар хэрэг бүтээхэ ушарнуудые, совет хуулинуудые хазагайруулха үзэгдэлнүүдые гүйсэд усадхаха гэхэ мэтэ томо асуудалнуудта Комитет үшөөл гүйсэд дүүрэнээр анхаралаа табинагүй.

Продукциин шанар hайжаруулха, хэлсээтэ уялгануудаа дүүргэхэ мэтэ шухала шэглэлнүүдэй талаар парти болон гүрэнэй эрилтэнүүдые бэелүүлгын хойноhоо арадай хиналтын комитедүүд үсэд нэтэрүү, залан сэхэ хиналта гүйсэд бэелүүлнэгүй, эдэ асуудалнуудаар хаа хаанагүй шалгалта үсөөнөөр эмхидхэнэ.

Эгээл шухала асуудалнуудай нэгэн гэхэдэ, албан зургаануудай хиналтые хангалтагүйгөөр эмхидхэлгэ байhан зандаа гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Гүрэнэй журам бүдүүлигээр хазагайруулhан, ажахын горитой ехэ алдуу эндүүнүүдые гаргаhан тушаалта хүнүүдэй ябуулгануудта арадай хиналтын органууд эрид шанга, залан сэхэ сэгнэлтэ хододоо үгэнэгүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Арадай хиналтын союзна болон республиканска комитедүүд өөhэдынгөө кадрнуудта тэдэнэй хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилгалгын ябасын түлөө эрилтээ шангадхаха, хиналтын ажал ябуулга ёhын тэдыдэ хэхэ, нюдэ бүрүүлхэ ушарнуудые эрид шанг а а р усадхаха ёhотой гэжэ комиссинууд тоолоно. Энээнтэй хамта арадай хиналтын бүлэгүүд болон постнуудай гэшүүдэй эрхэнүүдые hайнаар сахин хамгаалха, тэдэнэй нэрэ хүндые дэмжэхэ ба бэхижүүлхэ хэрэгтэй.

Үгэ хэлэлгые Белоруссиин ССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшэ депутат **Г. С. Таразевич** нээбэ. Арадай хиналта социально-экономическа шухала зорилгонуудые шиидхэлгэдэ нүлөөлхэ ехэ арга боломжонуудтай юм гэжэ тэрэ хэлээ. Гэбэшье хурдадхалгын зорилгонуудай эрилтын ёhоор үшөөл тэдэнэй хэрэглэгдэдэггүй байhаниинь баhал зүб болоно. Олонхи ушарта комитедүүдэй хүдэлмэри ажал хэрэгүүдэй бодото дээрээ hайжарhанаар бэшэ, харин үнгэрэгдэhэн шалгалтануудай. баталан абаhан тогтоолнуудай, гэмэ зэмэ тохоhоной тоогоор сэгнэгдэдэг байна бшуу.

Хэрбээ КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй hүүлээр, областиин партийна, совет болон ажахын органуудай хүдэлмэридэ хэрэгтэй, шэнээр хандаха аргануудай, эдэбхи үүсхэлтэй ба үсэд нэтэрүү ябуулгануудай шэнжэ үзэгдэдэг байгаа hаа, харин арадай хиналтын комитедэй хүдэлмэриин онол аргада энэ талаар хубилалта үшөөл болоогүй байна гэжэ КПСС-эй Ульяновска обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Г. В. Колбин** мэдүүлбэ.

Ажабайдалнай мүнөө арадай хиналтада бүри ехэ аша үрэтэй хүдэлмэри ябуулха эрилтэ табина гэжэ хэлэhэн үгэ дотороо СССР-эй Генеральна прокурор депутат **А. М. Рекунков** тэмдэглээ. Гүрэнэй хуули ёhонуудые элдэб янзаар хазагайруулха ушарнууд нилээд олон байhан зандаа. Гүрэниие мэхэлхэ, мүнгэ зөөри үбэршэлхэ ба бусад хангалтагүй муу үзэгдэлнүүд нилээд гүнзэгы эшэ үндэhэтэй байна гээшэ. Ажал хэнгүй, олзо олохо бүхы арга боломжонуудые гүйсэд хааха хэрэгтэй.

Шалгалтануудай hэргылхы шэнжэ шанарай область дотор хэр шангадажа байhан тухай арадай депутадуудай Ленинградска областной Советдэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ депутат **Н. И. Попов** хөөрэжэ үгөө.

Хиналтын ашаг үрые дээшэлүүлхэ гээшэ энэ асуудалай гол удхань болоно гэжэ ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретарь депутат **В. И. Федосов** хэлэбэ. Эндэ шалгалтануудай тоое ёhын тэдыдэ олон болгохо бэшэ, харин шалгалта бүхэниие тодорхой, ашаг үрэтэй эсэстэнь хүргэхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ бшуу.

Саяанай алюминиин заводой барилгада залуушуулые эльгээхэ ябадалые hаяхан ВЛКСМ-эй ЦК зогсоохо баатай болоо гэжэ депутат мэдээсэбэ. Комсомолой габшагай отрядуудта энэ барилгын хүтэлбэрилэгшэдэй гансал хэрэглэхэ hэдэлгэтэйгээр хандадаг ябадалынь эндэ эбсэшэгүй муу байдал тохёолдуулаа.

Арадай хиналта социалис зөөри аршалан хамгаалхын, ажахын байдалай бүхы hалбаринуудта эрхим гурим тогтоохын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэхэ үүргэтэй гэжэ Грузиин ССР-эй Гудаутска районой Лыхны hууриндахи КПСС-эй XXI съездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ депутат **Х. К. Айба** онсолон тэмдэглээ. Арадай хиналтын органууд республика дотор оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха, хада уулатай газарнуудта хүдэлмэрилхэ хүдөө ажахын машинануудые зохёохо асуудалнуудые үсэд нэтэрүүгээр шиидхэхэ зэргэтэй.

Хүдөөдэ арадай хиналтын органуудай ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ арга замууд тухай Татарай АССР-эй Октябрьска районой Кульбаево-Марасинска сельскэ Советдэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ депутат **Г. С. Садретдинова** тогтоhон байна.

«Челябинскын В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ тракторна завод» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй 5 мянган арадай хинагшадай ажал ябуулга тухай нэгэдэлэй генеральна директор депутат **Н. Р. Ложченко** хэлэhэн байна.

Манай предприятиин хүдэлмэриие hайжаруулгада арадай хинагшадай ажалай бага бэшэ хубита бии юм гэжэ полупроводниково приборнуудай заводой (Мариин АССР) слесарь депутат **Г. А. Томилов** онсолон тэмдэглэбэ. Гэбэшье заримдаа хинагшад шалгалтануудай тоогоор дашуураад, дутуу дундануудые усадхаха талаар үсэд нэтэрүү, залан сэхэ ябуулга хүсэд эрхилнэгүй. Тиихэдэ зарим хүтэлбэрилэгшэд хинагшадые өөрынгөө туhалагшад гэжэ тоолодоггүй байна бшуу.

СССР-эй Верховно Совет СССР-эй Арадай хиналтын комитедэй ажал ябуулга тухай тогтоол баталан абаба.

Партиин заабаринуудай, совет хуулинуудай болон правительствын шиидхэбэринүүдэй бодото гүйсэдхэлгые шалгалтануудай аша нүлөө үсэд нэтэрүүгээр дээшэлүүлхыень, гүрэнэй, түсэб дүүргэлгын ба хэлсээнэй журамые хазагайруулха ушарнуудые уридшалан hэргылхыень, хүтэлбэрилгын аппарадай, предприяти, эмхи зургаан болон организацинуудай хүдэлмэридэ үзэгдэдэг дутуу дундануудые саг дары усадхахыень, гүрэнэй ба обществын аша туhада хохидол үзүүлhэн бүхы ушарнуудта зоримгойгоор, залан сэхээр хандадаг байхыень, хиналтын олондо мэдээжэ байлгые үргэдхэхыень СССР-эй Арадай хиналтын комитедтэ энэ тогтоолоор дурадхагдаа.

Баталан абтаhан шиидхэбэринүүдэй, түсэбүүдэй болон хуулинуудай гүйсэдхэлгын хойноhоо хиналта үндэhөөрнь hайжаруулха, хиналтын бүхы ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ тухай КПСС-эй XXVII съездын эрилтэнүүдэй ёhоор, арадай хиналтын органуудые хүтэлбэрилгэ шангадхаха талаар тодорхой хэмжээнүүдые абахыень союзна болон автономито республиканууда Верховно Советүүдтэ, Верховно Советүүдэй Президиумүүдтэ, арадай депутадуудай нютагай Советүүдтэ дурадхагдаа.

Энээгээр СССР-эй Верховно Советдэй палатануудай хамтын хоёрдохи заседани дүүрэбэ.

* * *

Үдэhөө хойшо Кремлиин Ехэ ордондо Союзай Советдэй болон Национальностьнуудай Советдэй хамтын гурбадахи заседани нээгдэбэ.

Нүхэд **М. С. Горбачев Г. А. Алиев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, Л. Н. Зайков, Д. А. Кунаев, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, Н. Н. Слюньков, С. Л. Соколов, Ю. Ф. Соловьев, Н. В. Талызин, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, В. А. Медведев, В. П. Никонов, Г. П. Разумовский, И. В. Капитонов** гэгшэдые депутадууд болон айлшад альга ташалгаар угтаба.

Түрүүлэгшээр байhан СССР-эй Верховно Советдэй Национальностьнуудай Советдэй түрүүлэгшэ **А. Э. Восс** Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай СССР-эй Хуулиин проект тухай элидхэл хэхыень Ажалай болон социальна асуудалнуудай талаар СССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ депутат **И. И. Гладкида** үгэ үгэбэ.

Палатануудай хуули hанамжалан дурадхадаг комиссиин нэмэлтэ элидхэлые, Союзай Советдэй хуули hанамжалан дурадхадаг комиссиин түрүүлэгшын орлогшо **А. А. Титаренко** хэбэ.

Томо үйлэдбэридэ хүсэдөөр хэрэглэжэ болохогүй хүсэнүүдые экономическа эрьесэдэ хойшолуулангүй хабаадуулха шухала гэжэ партимнай тоолоно, гээд тэрэ хэлэбэ. Иимэ нөөсэнүүдэй тоодо эрхэтэдэй хубиин ажал ябуулга оролсоно. Манай орон дотор энэ ажал ябуулгань эд бараагаар болон хангамжаар хүнүүдэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангахын тула хэрэглэгдэдэг. Мүнөөдэр зүбшэн хэлсэжэ байhан Хуулиин проект энэ ажал ябуулгые үргэдхэхэ шэнэ арга боломжонуудые бии болгоно.

Мүнөө үедэ имагтал ниитын секторэй предприятинууд болон эмхи зургаануудые хүгжөөhэнэй үндэhөөр арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ ба хүн зондо туhаламжа хүргэлгэ үргэдхэгдэдэг байна. Тус секторэй эд бараагаар болон хангамжаар хүн зоной эрилтэнүүдые хангаха гол газар байhаниинь сохом. Гэхэтэй хамта хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэдэ, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгые эмхидхэлгэдэ ниитын секторые хүгжөөхын хажуугаар хүнүүдэй хубиин ажал ябуулгын арга боломжонуудые hураггүй ехэ хэмжээгээр хэрэглэхэ эрилтэ ажабайдалаар баадхагдана.

Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулгые гүйсэд сэгнэхэгүй, харин заримдаа тэрэнэй али болохо таарамжагүй хойшолонгуудые ехэдхэхэ ябадал тэрэнэй хүгжэлтые hаатуулдаг байhан. Хуулиин проект энэ зорилтые шиидхэлгэдэ шэглүүлэгдэнхэй.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

ДЭЛХЭЙН ПАРЛАМЕНТНУУДТА БА АРАДУУДТА …ЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ХАНДАЛГА

…Советскэ Союз **дурадхана.** Хоёр талада үлөөд байhан иимэ түхэлэй буу зэбсэгүүд удаадахи 5 жэлэй туршада гэхэ гү, али 1996 оной hүүл багта усадхагдаха ёhотой.

Европодо СССР-эй болон США-гай **дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдые сүм усадхахые,** Азида иимэ түхэлэй ракетэнүүдые эрид хорообохые бидэ дурадханабди.

Ракетэhээ хамгаалалта хэхэ түхеэрэлгэнүүдые хизаарлаха тухай 1972 оной тусхай болзоргүй договорhоо гараха талаар тэдэнэртэ үгтэhэн эрхые 10 жэлэй хугасаа соо хэрэглэхэгүй, тэрэнэй бүхы дүримүүдые наринаар сахиха уялга СССР болон США-гай абахыень бидэ дурадханабди. Бидэ СОИ-е буруушаанабди, ПРО тухай договорые бэхижүүлхын түлөө тэмсэнэбди.

Эсэсэй эсэстэ **ядерна туршалгануудые гүйсэд дүүрэнээр болюулха тухай** хөөрэлдөөнүүдые СССР-эй болон США-гай саг дары хэхыень бидэ дурадханабди.

Ядерна буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар Советскэ Союзай дурадхаhан бүхы шууд сэхэ хэмжээнүүд эгээл нарин нягта хиналта, тэрэ тоодо уласхоорондын хиналта (нютагуудта инспекцинүүдые оруулалсан) доро бэелүүлэгдэхэ ёhотой гэжэ хараада абтана.

Дээрэ дурсагдаhан шууд сэхэ хэмжээнүүд ниитэ нэгэн пакет болоно. Пакет гээшэ аша туhа болон буултануудай тэнсүүри, хоёр талын hанаагаа зобожо байhые бууруулгын тэнсүүри, аюулгүй байдалай аша туhын хоорондоо холбоотой байлга мүн.

Рейкьявик имагтал этигэл найдал түрүүлээ бэшэ, харин дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэг усадхалгын замда ушаржа байhан бэрхэшээл түбэгүүдые элирүүлээ. «Одото дайн» тухай американ түсэбүүд, СОИ гэдэг программа ядерна буу зэбсэг усадхаха тухай үгсөө ойголсолгонуудта гол бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна гэжэ дэлхэйн олониитын диилэнхи хубиин ойлгожо байлга зүб ойлгомжо болоно. Рейкьявигта болоhон уулзалгын үедэ энэ ушар гүйсэд батадхагдаа. СОИ гэдэг программа хадаа сэрэгэй булюу хүсэтэй болохо, тэрээндэ илалта туйлаха зорилготойгоор ядерна дайн үүдхэхэ арга хурга бэдэрхэ гэhэн hэдэлгэ мүн.

Аюулгүй байдалдань тохёолдуулагдаhан али бүхы уршаг түбэгтэ СССР-эй хододоо шанга харюу олодог байhыень түүхын дүй дүршэл гэршэлэн харуулна. Саашадаашье тиимэл байха. Энээнэй тула Советскэ Союз нугаршагүй зоригтой, эрдэм-техникын ба промышленна хүсэтэй юм.

Гэбэшье замбуулинай буу зэбсэгүүдые зохёон бүтээлгэ, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые тон ехээр үйлэдбэрилжэ, юнсо аюултай оршон байдалда гаргаха гээшэ үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтые хинаха талаар политигуудай арга боломжые буруу hүргэхэ байна гэжэ СССР-эй Верховно Совет ойлгоно. Техническэ дутагдал гэхэ гү, али алдуу эндүү, ямар нэгэн компьютертэ ушарhан эбдэрэлгэ заhаруулагдашагүй уршаг аюул тохёолдуулхадаа болохо байна.

Замбуулинай буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргахын орондо Советскэ Союз бүгэдэ ниитын аша туhада, hалбаран хүгжэхын тулада бүхы гүрэнүүдэй хоорондо харилсаа холбоо тогтооhоной үндэhөөр замби түбиие амгалан тайбанаар шэнжэлэн ашаглаха зорилго урдаа табина.

Хүн түрэлтэнэй түүхын энэ онсо харюусалгатай, магад, **шиидхэхы үе сагта, дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэг усадхахын, бүхы гүрэнүүдтэ бата найдамтай аюулгүй байдал хангахын түлөө эрид шууд тэмсэхэ уряатайгаар СССР-эй Верховно Совет бүхы парламентнуудта ба арадуудта хандана.**

Энэ зорилго гүрэнүүд хоорондын али бүхы арсалдаануудhаа, үзэл суртала хёморoo зүришэлдөөнүүдhээ үлүү дээгүүр табигдаха ёhотой.

Ерээдүйдэ ядерна буу зэбсэг усадхан зайсуулха талаар Рейкьявигта тохёолдоhон арга боломжые саашадань хүгжөөхэ шухала.

Бүхы ядерна хэрэгсэлнүүдые усадхахын тула Рейкьявигта оруулhан дурадхалнуудайнгаа нэгыеньшье СССР болюулнагүй гэжэ СССР-эй Верховно Совет шууд сэхээр батална. Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүд дээрэ эдэ бүхы дурадхалнуудые хүтэлбэри болгохыень совет делегацида даалгагдаа.

Ядерна бүхы тэhэлэлгэнүүдые нэгэ талаhаа болюулха тухай Советскэ Союзай арбан табаhаа үлүү hарын урда тээ соносхоhониинь үргэлжэлүүлэгдэжэ байна гэжэ СССР-эй Верховно Совет батална. Ушар ёhо ойлгожо, бүхы дэлхэйн олон зуу миллион хүнүүдэй эрилтэнүүдтэ анхаржа, США-гай ядерна тэhэлэлгэнүүдээ болюулхаар саг 1987 оной январиин 1 болотор үшөөл бии. Энэ ушарта, СССР ядерна туршалгануудаа hэргээхэгүйл. Тиигэжэ ядерна буу зэбсэгүүдые хуряалгын замда асари ехэ алхам хэгдэхэ байгаа.

Химическэ зэбсэг хорихын, тэрэнэй бүхы нөөсэнүүдые усадхахын түлөө бидэ үрдын-хидал мэтэ тэмсэнэбди. Биологическа зэбсэг хорихо тухай конвенци наринаар сахихын түлөө бидэ тэмсэнэбди. Али бүхы талын аюулгүй байдалай гол ёhонуудай үндэhөөр Европодо юрын буу зэбсэгүүдые горитойгоор хорооxын түлөө бидэ тэмсэнэбди.. Эдэ бүхы асуудалнуудаар Советскэ Союзай болон Варшавска Договорто хабаададаг бусад гүрэнүүдэй оруулhан тодорхой, үргэн ехэ дурадхалнууд хүсэндөө байhаар. НАТО-гай оронуудhаа харюу үгэхыень хүлеэнэбди.

Ядерна дайнай аюулhаа хүн түрэлтэниие аршалан хамгаалгын ниитэ хэрэгтэ бүхы гүрэнүүд хубитаяа оруулха ёhотой гэжэ СССР-эй Верховно Совет этигэн найдана. Ушарынь гэхэдэ, хүгжэлтэ дэбжэлтые аршалан абарха тухай асуудалай табигдажа байхада, ехэ ба бага оронууд, арадууд гэжэ байха ёhогүй. Энэ бүгэдэндэ хабаатай, тэрэ бултанай анхарал оролдолго болохо ёhотой.

Эгээл тиимэhээ замбуулинай дайдые сэрэгэй хёморoo зүришэлдөөнэй оршон болгохо аюулай тохёолдуулагдажа байхада, орон бүхэнэй өөрынгөө хараа бодолые тодорхойлхо саг хүрэжэ ерэнхэй. Нэгэшье правительство, нэгэшье парламент харюусалгаhаа зайсажа шадахагүй, юуб гэхэдэ. бүхы оронуудай, тэрэ тоодо тэдэнэй ороной, арадай амгалан тайбанаар оршон байха тухай хэлэгдэнэ бшуу. Энээндэ хабаагүй оронууд. арадууд байха ёhогүй, байжа шадахашьегүй.

Таанадта зорюулhан манай хандалга хадаа бүхы совет арадай хандалга мүн. Саг хүлеэнэгүй. Тэрэ ажал ябуулха эрилтэ табина.

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сесси

ХУРДАДХАЛГЫН БА ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ СТРАТЕГИ

[Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта].

Хуулиин проектые бүхы дээрэнь һайшааха зуураа, тэрээндэ зарим нэмэлтэ оруулха зүйтэй гэжэ хуули һанамжалан дурадхадаг комиссинууд тоолобо. Комиссинуудай һанамжын ёһоор, эдэ нэмэлтэнүүд энэ талаар харилсаануудые гуримшуулха хуулиие бодото дээрэнь хэрэглэхэдэ, саашадань нарижуулан һайжаруулхада шухала удха шанартай юм.

Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай СССР-эй Хуулиие дурадхагдаһан нэмэлтэнүүд болон заһабаринуудтайнь хамта баталан абахые хуули һанамжалан дурадхадаг комиссинууд СССР-эй Верховно Соведтэ дурадхана гэжэ үгэ хэлэгшэ үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.

Удаань хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай СССР-эй Хуулиин проект тушаа үгэ хэлэлгэ эхилээ.

Латвиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Я. Я. Вагрис хуулиин проектые һайшаахые дурадхаад, томо үйлэдбэридэ хэрэглэхын аргагүй гү, али хүсэд хэрэглэгдэдэггүй ноосэнүүдые бүри хүсэдөөр хэрэглэлгэдэ тэрэ шэглүүлэгдэхэй гээд хэлэбэ.

КПСС-эй Горьковско обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат Ю. Н. Христорадков область доторхи арадай олзоборилгын байдалые шэнжэлхэдээ, тэрэниие саашадань хүгжөөлгэтэй холбоотой олохон асуудалнуудые шиидхэхэдэ шэнэ хуули туһалха гэжэ хэлэбэ.

Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай Хуули ехэ хүмүүжүүлхы удха шанартай байха гээд Москвагай сёдолой үйлэдбэриин «Смена» нэгэдэлэй оёдолшон-мотористка депутат Л. В. Шарова хэлээ. Ниитэдэ ашатай туһатай ажалда һурагшадые, студентнэрые хабаадуулхада, ургажа ябаа үетэндэ эрхэтэн ёһоной мэдэрэл олгоходо туһа нэмэри үзүүлхэ бшуу.

Хуулиин проект эд хэрэглэгшэдэй кооперацитай, тэрэнэй үдэр бүриин хүдэлмэритэй сэхэ холбоотой гээд Центросоюзай правлениин түрүүлэгшэ депутат М. П. Трунов хэлэбэ. Кооперациин материально-техническэ үндэһэ һүүри һүүлэй үедэ эршэмтэйгээр хүгжөөгдэнэ, гэбэшье олохон газарнуудта хүн зониие, илангаяа хүдөөгэйхидые хангалгын хэмжээн доогуур байһан зэндээ. Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай Хуули хүнүүдэй кооперацитай холсоо баталха арга боломжые горитойгоор үргэдхэхэ байна.

Шэнэ хуули энэрхы һайхан зорилготой гээд ВЦСПС-эй түрүүлэгшын орлогшо депутат В. Г. Ломоносов онсолон тэмдэглэбэ. Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулгын үргэдхэгдэхэдэ, хара амяа хараха, хомхой хобдог ябадал гаргаха, социальна үнэн зүбэй гол ёһые эбдэхэ һэдэлгэ дэлгэрхэгүй гээшэ шухала гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Гар урлалай үйлэдбэриие гуримшалдаг нормонууд манай республикада илангаяа шухала юм гэжэ Дагестанай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат М. М. Магомедов хэлэбэ. 1500 шахуу хүн алтан, шабар, бусад хэрэгсэл зүйлнүүдые дархалдаг, хибэс нэхэдэг юм.

Палатануудта амяаран дуугаа үгэжэ, Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай СССР-эй Хуулиие депутадууд нэгэн дуугаар баталан абаба.

1987 оной майн 1-һээ Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай СССР-эй Хуулиие хүсэндэнь хүргэхэ тухай СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол баталан абтаба.

Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. Ф. Добрынинда үгэ үгтэбэ.

Депутат А. Ф. ДОБРЫНИНАЙ хэлэһэн үгэ

Нүхэд делегадууд!

Дээдэ тушаалтадай Рейкьявигтахи совет-американ уулзалгын һүүлээр тохёолдоһон уласхоорондын байдалтай дашарамдуулан, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинууд ноябриин 17-до хамтын заседани үнгэргэһэн байна.

Уулзалгын урда тээхитэй сасуулхада, уласхоорондын байдал ехэ ондоо болонхой. Ядерна зэбсэг хэрэгсэлгүй ерээдүйн түлөө тэмсэл шанараараа шэнэ, бүри үндэр ба бүри эдэбхитэй шатада хүрсэ.

Амгалан тайбан ажаһууха гээшэ хэзээ хэзээнэйхиһээ шухала болонхой. Ядерна буу зэбсэгүүдээр дүүрэшэнхэй дэлхэй дээрэ хүн түрэлтэн ажаһуухые хүсэнэгүй. Дайнай болон амгалан тайбан байдалай, буу зэбсэг яаралтайгаар бүтээлгые болюулгын, буу зэбсэг хуряалгын асуудалнуудаар үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүд хаа хаанагүй үргэдэнэ. Ядерна буу зэбсэггүй ерээдүй тээшэ замда «одото дайнай» программа гэхэ гү, али СОИ-гой программа гол хаалта болоно гээд дэлхэйн үргэн олониитэ ойлгодог боложо байнхай.

Аюулгүй байдалай асуудалнуудта шэнэ ёһоор хандахые, гадаадынгаа политикада шэнээр бодомжолхые, уласхоорондын харилсаануудые шэнэ ёһоор ойлгодог болохые аюулта оршон байдал эрилтэ табина.

Рейкьявигай диалектикэ иимэ: табигдаһан зорилгын дүтэ, мэдэрэгдэмээр болоошье һаань, харин ушар байдал бүри орёо, зүрилдөөтэй болоо. Ехэ хэмжээнэй хэлсээнүүд хэгдэжэ боломоор аад, энэ замда һаад тодхор айхабтар ехэ.

«Парламентнууд болон дэлхэйн арадуудта» гэһэн СССР-эй Верховно Соведэй Хандалгые баталан абаха тухай дурадхалые хаража үзэхэдөө, гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинууд дэлхэй дээрэ тогтоһон мүнөөдэрэй шахардуу шанга байдалые хараада абаһан байна. (Альга ташалга).

* * *

А. Ф. Добрынинай Хандалгын проектые соносхон уншахадань, альга ташалгаар угтагдаһан байна. Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинуудай зүгһөө тэрэниие баталха дурадхал тэрэ оруулаа.

«Парламентнууд болон дэлхэйн арадуудта» гэһэн Хандалгые СССР-эй Верховно Совет нэгэн дуугаар баталан абаба.

Удаань СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай элидхэл СССР-эй Верховно Со[...] Президиумэй секретарь [...] Ментешашвили хэбэ.

Депутадууд элидхэл [...] зохихо хуулинууд болон [...] тоолнуудые баталан аб[...]

Удаань депутадууд С[...] эй Верховно Соведэй [...] диумэй бүридэлдэ хуб[...] хэхэ тухай асуудал [...] үзэбэ.

Депутат В. М. М[...] ВЦСПС-эй секретарь[...] гагдаһантайнь дашарам[...] СССР-эй Верховно С[...] Президиумэй гэшүүн[...] гануудһаа сесси тэрэни[...] лөөлөө.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай Н[...] секретарь депутат В. И[...] роненко СССР-эй Ве[...] Соведэй Президиумэй [...] нээс һунгагдаа.

Энээгээр СССР-эй ар[...] гэдэхи зарлалай Верхо[...] ведэй зургаадахи сесс[...] мэрээ түгэсхэбэ.

ОРОДОЙ ЭРДЭМ УХААНАЙ ҮНДЭҺЭ ҺУУРИИЕ ТАБИГША

Эсэгэ оронойнмай эрдэм ухаанай ба соёл болбосоролой орьёлдо Ломоносовой нэрэ зэлиршэгүй олон шэнгээд яларжа байдаг. Элитэ ехэ эрдэмтэ-энциклопедист, эсэшэ сусашагүй гэгээрүүлэгшэ, ёһотойл патриот манай Эхэ ороной хүгжэлтые хурдадхаһан, эрдэм ухаа ажал хэрэгтэй нягтаар холболгын һүлдэ болоһон, арадай түгэлдэр хүсые бэедээ шэнгээһэн хүн байгаа.

Ородой болон дэлхэйн эрдэм ухаанай элитэ ехэ ажал ябуулагшын түрэһөөр 275 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан ноябриин 19-дэ Москвада, ССР Союзай Ехэ театр соо болобо.

Нүхэд М. С. Горбачевой, В. И. Воротниковой, А. А. Громыкын, Е. К. Лигачевой, Н. И. Рыжковой ерэжэ һуухадань, баярай суглаанда хабаадагшад альга ташалгаар угтаа. Ойн баярай бүхэсоюзна комиссиин гэшүүд, эрдэм, соёлой ажал ябуулагшад, олониитын түлөөлэгшэд мүн лэ президиумдэ һууба. Уласхоорондын эрдэм ухаанай эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, гадаадын оронуудай элитэ мэдээжэ эрдэмтэд эндэ байлсаа. СССР-эй Наукануудай академиин үндэр дээдэ шагналай лауреадууд — М. В. Ломоносовой нэрэмжэтэ алтан медальда хүртэгшэд тэдэнэй дунда бии.

СССР-эй Наукануудай академиин президент академик Г. И. Марчук баярай суглаае нээбэ. Эсэгэ оронойнмай эрдэм ухаанай үндэһэ һүүриие табигшын олон янзын ажал ябуулга ородой гүрэнэй ажабайдалай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэй нягта холбоотой байгаа гэжэ тэрэ хэлээ. Эсэгэ оронойнгоо эрдэм наукые — байгаали шэнжэлдэг эрдэм болон техникые, түүхэ ба философиие, литература шэнжэлгэ болон Газар тухай эрдэм ухаае түрүү зэргэдэ гаргахын түлөө М. В. Ломоносов эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэһэн байгаа.

Олон жэлэй хугасаа соо Ломоносовой ажабайдал, научна ажал ябуулга Наукануудай академитэй таһаршагүй холбоотой байһан юм. Эрдэм ухаанай түрүү үүргэ болон ажал хэрэгтэй тэрэнэй нэгэдэл тухай, арадай гэгээрэлэй шухала удха шанартай байһан тухай Ломоносовой суртал һургаалнуудай холын хараа бодолтой байһые мүнөө илангаяа тодо хурсаар харанабди гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент академик К. В. Фролов «М. В. Ломоносов — Эсэгэ ороной эрдэм ухаанай үндэһэ һүүри табигша» гэһэн элидхэл хэбэ. Ломоносовой һуралсалай жэлнүүд тухай дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэхэдээ, тэрэнэй үзэгдөө дуулдаагүй оюун бэлиг, ажалша бүхэриг байлга һэнюуша һүбэлгэн эдир хүбүүе эрдэм ухаа шудалалгын замаар хурдан түргэнөөр дабшаха арга олгоһон байгаа гэжэ мэдүүлбэ. Эсэгэ оронойнмай агууехэ хүбүүнэй ажабайдал ба ажал ябуулга ородой болон дэлхэйн эрдэм, соёлые хүгжөөлгэдэ бүхэли үе саг болоһон байгаа.

Эрдэм наукые хурдан түргэнөөр хүгжөөлгэдэ таарамжатай үе сагай хүрэжэ ерэхэ байһан тухай М. В. Ломоносов бодомжолдог һэн. Манай үе сагта, парти, правительствын эрдэм-техникые хүгжөөлгэдэ, үндэһэ һүүри табидаг эрдэм ухаае хүгжөөлгэдэ онсо анхарал оролдолгын хандуулагдажа байхада, эдэ бүхы һанал бодолынь, хүсэл эрмэлзэлынь бүришье шухала удха шанартай болонхой. Ломоносов арадуудай хоорондо амгалан тайбан байдал хангахын, эб эе тогтоохын түлөө абьяас ехэтэйгээр тэмсэдэг һэн. Имагтал амгалан тайбан үе сагта гүрэн түрэ һалбарач хүгжэхэ аргатай гэжэ тэрэ тоолодог байгаа.

Нютагаймнай гайхамшагта хүнэй тоонтоор арад түмэнэй хэтын хэтэдэ һонирхожо байха байдагынь эрсэшагүй гэжэ КПСС-эй Архангельска обкомой нэгэдэхи секретарь П. М. Телепнев сэдьхэлээ хананга[а]р хэлэбэ. Жэл бүри үнгэргэгдэдэг ломоносовско уншалганууудта хабаадахаяа Архангельск ерэжэ, хэжэ байһан ажал хэрэгүүд тухайдаа агууехэ эрдэмтын нютагаархидай үмэнэ тоосохо гээшэ нэрэ хүндэмнай хэрэг болоно гэжэ совет эрдэмэй элитэ мэдээжэ түлөөлэгшэд тоолодог байна. Манай эрдэмэй ломоносовско ёһо заншалнууд — гүнзэгы, зоримгой ухаан бодолой, эсэшэ сусашагүй бэдэрэлгын, арад зондоо үнэн сэхэ байлгын ёһо заншалнууд саашадаашье батадхагдажа байхал.

СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь А. А. Михайлов үгэ хэлэхэдээ, ородой литературна хэлэ ба ородой поэзиие байгуулагша М. В. Ломоносов тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ. Тэрэнэй зохёоһон «Россин грамматика», Ломоносовой гаргаһан агууехэ баатаршалга болоно гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Тиигэжэ тэрэ мүнөө үеын ородой литературна хэлэ байгуулгын үндэһэ һүүри табяа һэн.

Түгэсхэлдэнь баярай суглаанда хабаадагшадта М. Мусоргскиин «Борис Годунов» гэжэ оперо харуулагдаба.

(ТАСС).

ОЛОНИИТЫН ҮДЭШ[...]

Гүрэнэй ба политическэ элитэ ехэ ажал ябуулагша, Советскэ Союзай ехэ хани нүхэр Индира Гандиин түрэһөөр 69-дэхи жэлэй ойе олониитын түлөөлэгшэд ноябриин 19-дэ Москвада тэмдэглэбэ.

Индира Гандиин нэрэ хүгжэлтэ дэбжэлтын замаар урагшаа бата найдамтайгаар дабшажа ябаһан бэеэ дааһан байдалтай Индиин һүлдэ боложо, совет хүн бүхэнэй, бүхы түбинүүдэй һайн һанаатай олон түмэн хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ, дурасхаалда үлэхэ юм. Хоёр ороной арадуудай аша туһада Советскэ Союзай болон Индиин хоорондохи эбдэршэгүй бата хани барисаае, харилсаа холбоое бэхижүүлхэ хэрэгтэ Индира Ганди элигэ ехэ хубитаяа оруулһан, мүн эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал[...] жүүлхын. буу зэбсэг[...] тээн гаргалгые хизаа[...] ядерна дайнай аюул[...] суулан сарахын түлөө [...] дэ тэрэ ехэ габьяатай [...] юм гэжэ үгэ хэлэгшэ[...] лон зааба.

КПСС-эй ЦК-гай Ген[...] секретарь М. С. Го[...] хани ёһоной албанай [...] Индидэ ошохоёо байһ[...] совет-индиин хани [...] саашадань хүгжөөх[...] үшөө нэгэ алхам бо[...] хы дэлхэй дээрэ амга[...] бан байдалые бэхижү[...] рэгтэ ехэ үүргэ нүлөө[...] юм гээд этигэн найд[...] һанаа энэ үдэшэдэ х[...] шад мэдүүлээ.

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

ТООСООН БА ҺУНГАЛТА

ХУУШАНАЙНГАА ГУРИМААР ХҮДЭЛХЭ САГ БЭШЭ

Республикын агропромышленна комплекс. Иимэ томо нэгэдэлые эмхидхэн байгуулха, гуримшуулха, бэхижүүлхэ ехэ хүдэлмэри эхилһээр жэл тухай саг үнгэрбэ. Энэ комплексдо ородог ажалша коллективүүдтэ хэдэн арбаад мянган хүн хүдэлнэ.

Үнгэрһэн хугасаада агропромышленна комплексын (АПК) хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай организацинуудай ажабайдалда эмхидхэлэй, бүридэлэй талаар мүн лэ хубилалтанууд болоо. Мүнөө энэ организацида районно 20 комитедүүд, нэгэдэмэл 3 комитедүүд хүдэлнэ. Профсоюзай городской комитет шэнээр байгуулагдаа. Улаан-Үдэ городто оршодог профсоюзай эхин организацинуудые, бүлэгүүдые хүтэлбэрилхэ үүргэтэй.

АПК-гай байгуулагдаһантай дашарамдуулан, тоосоото үедэ профсоюзай областной энэ организаци 21,5 мянган гэшүүдээр олошоржо, мүнөө республика дотор 579 профкомууд, 604 цехкомууд, 1690 бүлэгүүд хүдэлжэ байдаг. Хамтадаа 131 мянган гэшүүдтэй байһан тула республикын эгээл томо организаци мүн.

Профсоюзай областной организациин шата бүхэндэ тоосоото һунгалтын суглаанууд болежо үнгэрһэн, комитедүүд, бүлэгүүдэй эмхидхэлшэд тоосоото үедэ ябуулһан хүдэлмэри тухай гэшүүдэйнгээ үмэнэ элидхэһэн байна. Энэ кампаниин түгэсхэлэй шата болохо агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной I конференци үнгэргэгдэбэ. Түс конференци дээрэ республикын профсоюзуудай соведэй секретарь, обкомой түрүүлэгшэ А. Р. ПОТЕПАЛОВ тоосоото элидхэл хэһэн байна.

Хэнэйшье мэдэһээр, тоосоото элидхэл соо эхи түрүүлэн экономикын, үйлэдбэриин асуудалнууд үргэн һүүри эзэлдэг гээшэ бэзэ. Иимэл гуримтайгаар обкомой түрүүлэгшэ конференци дээрэ хэһэн тоосоото элидхэлээ эхилһэн байна. Республикын агропромышленна комплексын бүридэлдэ ородог коллективүүдэй ажабайдалда, ажалшадай үдэр бүриин хэрэгтэ КПСС-эй XXVII съездын али зэргын ехэ нүлөө үзүүлһэн, эдэбхи эрмэлзэлые хүгжөөһэн, шэнэ амжалтада зоригжуулһан тухай үргэнөөр дурдагдаһаниинь мэдээжэ зүйл.

— Республикын агропромышленна комплексын профсоюзай организацинууд тоосоото хугасаада өөһэдынгөө бүхы хүсые экономикэ болон социальна хүгжэлтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэб бэелүүлгэдэ зорюулһан байна. Түгэсхэхы жэлдэ КПСС-эй XXVII съездын хүндэлэлдэ социалис мүрысөөн бүри эршэтэйгээр дэлгэрээ һэн. Олон коллективүүд, хүдэлмэришэд болон колхозни[к]үүд дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абажа, ажалай вахтада жагсаһан байна,— гэжэ элидхэлшэ нүхэр Потепалов тэмдэглээд, энэ тэмсэлдэ ехэ амжалта түйлаһан ажалша коллективүүдые, түрүүшүүлые жэшээлэн харуулба. Эрхим үрэ дүн түйлаһан түрүү олон коллективүүдтэ КПСС-эй XXVII съездын нэрэ олгогдоо. Социалис мүрысөөнэй ябасые согсолхо, олониитэдэ мэдээсэхэ хүдэлмэри эли бодо һайжарһан зэргэтэй. Республиканска социалис мүрысөө дэлгэрүүлхые уряалһан үүсхэлшэ коллективүүдэй ажал хэрэг элидхэл соо үргэнөөр харуулагдаһан байна.

Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлэй бодото болон багсаамжалһан үрэ дүнгүүд тухай, саашадаа бүри һайн амжалта түйлажа боломоор арга боломжонууд тухай шэнжэлэл үргэнөөр хэгдээ гэжэ тэмдэглэмээр. Үбэлжэлгын үедэ ниитын адууһа малда бардам хүрэмөөр тэжээл бэлэдхэдэг болохо асуудалда ехэ анхарал хандуулагдана. Илангаяа энэ жэлдэ горитой хүдэлмэри хэгдэһэн, һайн үрэ дүн түйлагдаһан зэргэтэй. Абтаһан тэжээлнүүдэй шанар урданайхида орходоо һураггүй дээгүүр. Гэбэшье зарим ажахынуудта тэжээл бэлэдхэлгын бэеэ дааһан һалбариие бии болгохо талаар оролдолго үшөөл гаргагданагүй, үбһэ сабшалга ноёшорһон, силос дараха технологи баримталагдаагүй.

Энэ жэлэй хабарай тарилгын хүдэлмэри тухай, ургаса хуряалга тухай элидхэлшэ тогтоһон байна. Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй, Хориин, Кабанскын районуудай ажахынууд ургаса хуряалгын хүдэлмэриие эмхитэйгээр, шанар һайнтайгаар, саг соонь дүүргэжэ шадаа гэжэ тэмдэглэгдэбэ.

Саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэдээ, элидхэлшэ агропромышленна комплексын экономическа хүдэлмэри эрхилэлгын оньһые нарижуулан һайжаруулха асуудалда ехэ анхарал хандуулба. Ажахын тоосооной гуримда үргэлжэдөө орохо, хамтын болон бригадна подряд бүри үргэнөөр нэбтэрүүлхэ гээшэ мүнөө үе сагай эгээл шухала зорилго болоно.

Республикын хүдөөгэй профсоюзай организацинууд, ажахын органууд хүн тухай, тэрэнэй ажаһуудал тухай ехэ анхарал хандуулна. Һүүлэй жэлнүүдтэ республика дотор һургуулида ябаадүй 2,5 мянган үхибүүдые байлгаха саад болон яслинууд, 3420 һурагшадай һураха һургуулиин байшангууд, 900 дүрбэлжэн метр хэмжээтэй худалдаа наймаанай предприятинууд гэхэшэлэн олон янзын барилганууд бодхоогдожо, ашаглалгада оруулагдаа. Малшадай болон механизаторнуудай гэрнүүд баригдана. Хүдөө тосхонууд улам болбосон түхэлтэй болгогдожо байна. Энэ хүдэлмэри Хориин районой Хүлэй, Үдын, Дээдэ-Тайлсын, «Георгиевский» совхозуудта һайнаар ябуулагдана. Гэхэтэй хамта Яруунын, Хурамхаанай, Тарбагатайн болон бусад хэдэн районуудай ажахынуудта энэ асуудалаар мүртэй юумэн хэгдэнэгүй.

Профсоюзай комитедүүдэй ябуулдаг эмхидхэлэй болон ниитын хүдэлмэри тухай тогтоходоо, ажалай эрхэ байдал һайжаруулха, ариг сэбэр сахиха, элүүржүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдадаг байһые олон тоонуудаар баримтална. Энэ хэрэгтэ үнгэрһэн арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада 60 миллионһоо дээшэ мүнгэн гаргашалагдаһан байна. Тиигэбэшье бар хүсөөр хэгдэдэг хүндэ хүшэр хүдэлмэриие оньһожоруулга үшөөл хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Жэшээнь «Бурятскмясопром» нэгэдэлэй предприятинуудта 2560 хүн ажалладаг. Тэрэнэй 42 процентнь эхэнэрнүүд. Тэдэ хахадынь гар ажал хэнэ. Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын, Зэдын районуудай ажахынуудта хүдэлмэрилэгшэдэй ажал дээрэ усалтаха, аюулда орохо ушарнууд олоор үзэгдэнэ.

Социальна страхованиин асуудал хадаа профсоюзай организацинуудай урдаа хараха хэрэгынь. Тэдхэмжэ, туһаламжа үзүүлхэ, пенси олгохо, санатори болон курортдо, амаралтын гэрнүүдтэ ябуулжа, бэеынь эмшэлүүлхэ гэхэ мэтын хэмжээнүүд абтана, энээндэ ехэ мүнгэн таһалагдана.

Профсоюзай комитедүүдэй, эхин организацинуудай хүдэлмэри тоосоото үедэ яһала һайжараа гэжэ элидхэл соо тэмдэглэгдэһэн байна. Тиихэтэй хамта зарим комитедүүд хүдэлмэрээ хуушанайнгаа гуримаар ябуулһаар, шэнэдхэн хубилалгын шэнжэтэй хэмжээнүүд абтанагүй. Энэ ушарһаа Хэжэнгын районой Загаһатын, Тарбагатайн районой «Забайкальский» гэжэ ангай, совхозуудай профкомуудай хүдэлмэри элидхэл соо халта, «хүнгэхэнөөр» шүүмжэлэгдээ. Гэхэ зуура профсоюзай ажабайдалда шанга шүүмжэлэлдэ ороморо дутагдалнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд нилээд олон гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Энэ талаар шэнжэлэл һулаар хэгдээ, шүүмжэлхы ажаглалтанууд тон үсөөн байгаа гэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйбди. Илангаяа профсоюзай кадрнуудые шэлэн олохо, хүмүүжүүлхэ, тааруугаар хубаарилан табиха асуудалай хангалтагүйгөөр шиидхэгдэдэг байһаниинь конференциин хүдэлмэриин ябасаһаа харагдана.

Тоосоото элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ профсоюзай Сэлэнгын райкомой түрүүлэгшэ В. Б. Басанов, Бэшүүрэй — Ф. Е. Ефимов, Тарбагатайн — А. Г. Вербилов гэгшэд хабаадаһан байна. Эдэ түрүүлэгшэнэр, сэхыень хэлэхэдэ, бэе бэеынгээ хэлэһые дабтаһан, район соо социалис мүрысөөн үргэнөөр эмхидхэгдээ, тэды шэнээн һүн, мяхан абтаа, ургаса хуряагдаа, малай тэжээл элбэгээр бэлэдхэгдээ гэхэ мэтын үндэр үгэнүүдые дурдаһан байна. Түрүү коллективүүдэй, ажалай түрүүшүүлэй түйлаһан амжалтанууд тушаа магтаалай үгэ хэлэхэ хэрэгтэй. Харин ямар аргаар түйлагдааб, социалис мүрысөөнэй эмхидхэлдэ ямар шэнэ хубилалта оруулагдааб, түрүүшүүлэй түйлалтые бултанай хэрэг болгохын тула ямар оролдолго гаргагдааб гэһэн асуудалнуудта харюусама үгэнүүдэй дурдагдаһан байгаа хада удхань һураггүй хурса болохо һэн ха гэжэ һанагдана.

«Бурятскагропромстрой» нэгэдэлэй профкомой түрүүлэгшэ М. И. Аушев баһал иимэрхүү удхатайгаар конференци дээрэ хэлэһэн үгэеэ эхилээ. Барилгашаднай ажалайнгаа забһарта амарха, бэеэ угааха, аажамаар һуужа эдеэлхэ аргагүй. Баригдажа байһан объектын хажууда табигдаһан уйтахан вагончик соо хүдэлмэришэдэй хүлеэ табиха газар олдохоор бэшэ байдаг. Холын районуудта барилгын материалнуудые абаашадаг шоферн[уу]днай угаа түлюур байдалда хүдэлнэ. Эдеэлхэ газар олдодоггүй, олонхи ушарта машинынгаа кабина соо унтаад ябадаг юм гэжэ нүхэр Аушев шүүмжэлэл хэбэ. Тэдэ эдэ ажаглалтанууд хэндэ хабаатайб! Барилгын эмхиин хүтэлбэрилэгшэдтэ, нэгэдэлэй профкомдо сэхэ хабаатай, тэдэнэй өөһэдынь шиидхэхэ асуудалнууд гэжэ тэмдэглээ хада буруу юумэн үгы.

— Предприятиимнай коллектив комбинадайнгаа байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе хүлеэжэ байна. Бүгэдэндөө габшагай ажалай вахтада жагсанхай, тэрэ ойе нэрэтэй солотойгоор угтажа байна. Ерэхэ жэлэй түрүүшын хоёр һарын түсэбтэ даабариие СССР-эй профсоюзуудай XVIII съездын нээгдэхэ үдэр болотор дүүргэхэ гэһэн социалис уялгаяа дүүргэжэ шадахабди. Ниитын эдэбхи улам үргэдэнэ.— гэжэ Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадай хүдэлмэришэн В. П. Григорьева мэдүүлбэ.

Эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха зорилгын табигдаад байһан үедэ комбинадай үйлэдбэриие зэбсэгжүүлгын, хүндэ хүдэлмэриие оньһожоруулгын хэрэгэй хангалтагүйгөөр шиидхэгдэжэ байһаниинь һанаа зобоомоор болоһоор үнинэй. Колхоз, совхозуудһаа малай олоор тушаагдажа байха үеэр хүдэлмэришэд олоор дутана, ажалай эрхэ байдалһаа болоод, хүнүүд олоороо үбшэлнэ, 600 гаран айлайхи байрын гэрээр ядалданхай, хамтын байранууд заһабарилагданагүй гэжэ тэрэ хэлэһэн байна.

Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тракторно-таряан ажалай бригадын бригадир П. Ф. Гилязовай хэлэһэн үгэ конференциин делегадуудай анхарал татаа. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив хамтын подрядай гуримаар ажалаа эмхидхэдэг болонхой. Тиигээдшье һайн үрэ дүн түйлажа шадана. Хэрбээ түс бригадынхид 1982 ондо гектар бүриһөө дундаа зэргээр 12 центнер орооһо хуряаһан һаа, энэ жэлдэ 18,6 центнертэ хүргэһэн байна. Подрядай гуримаар хүдэлмэрилдэг болоһонһоо хойшо ажалай журам хазагайруулха нэгэшье ушар үзэгдэхэеэ болёо, түс бүриин харюусалга дээшэлээ, хүдэлмэрилхэдэ, хүтэлбэрилхэдэ ехэл амар болоо, хэн нэгэниие гүйха гү, али «ташуурдаха» ябадал үндэһөөрөө усадхагдаа гэжэ үгэ хэлэгшэ хэлэһэн байна.

Энэ жэлдэ колхозой хуряажа абаһан ургасын центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн 6 түхэриг 60 мүнгэтэ болоо. Харин нүхэр Гилязовай даадаг бригадын орооһонойхи 4 түхэриг 30 мүнгэн хүрэтэрөө хямдарба. Гэхэ зуура ажахын экономическа албанайхид ажахын тоосоое, хамтын подрядые тоожо үгэнэгүй, зарим ушарта энэ түрүү арга нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ тэдэнэр түбэг татана гэжэ нүхэр Гилязов шүүмжэлхы ажаглалта хэбэ. Тиихэдэ профсоюзай зарим организацинуудые толгойлогшоор эдэбхигүй, һожоргүй, тэрэ мүртөө хүндэгүй хүнүүд дэбжүүлэгдэнэ гэжэ хэлэһэниинь тон зүб бодол гэжэ һанагдана.

Хяагтын совхозой профкомой түрүүлэгшэ А. С. Короткова, Улаан-Үдын хилээмэнэй комбинадай директор М. И. Красикова, Ивалгын туршалгаүйлэдбэриин ажахын һаалишан Е. П. Каленых, Зэдын районой «Заречный» совхозой ахалагша хонишон В. Г. Ванкеев гэгшэд конференци дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Республикын агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай I конференциин хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой секретарь К. К. Шомоев, КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүндэ кандидат, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, республикын агропромышленна комитедэй түрүүлэгшэ А. И. Плотников, КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүндэ кандидат, республикын профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ Н. А. Розанов, ВЦСПС-эй Приемные даагшын орлогшо В. Я. Савченко, РСФСР-эй агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай техническэ инспектор Г. Н. Кувырков гэгшэд хабаадаа. Нүхэд А. И. Плотников, Н. А. Розанов конференци дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Конференциин шэнээр һунгаһан профсоюзай обкомой пленум боложо, эмхидхэлэй асуудалнуудые шиидхэбэ. Профсоюзай обкомой түрүүлэгшээр А. Р. Потепалов, секретарьнараар И. П. Ефимов, В. Н. Шабанов һунгагдаба.

* * *

Тоосоото һунгалтын областной конференцинүүд һалбаринуудай бусад хэдэн профсоюзай организацинуудта болоһон байна. Ой модоной, саарһанай ба модо болбосоруулгын промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай областной конференциин делегадууд обкомой түрүүлэгшээр В. И. Найденовые һунгаба. Электростанцинуудай болон электротехническэ промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзуудай областной конференци В. М. Шотиниие, гэгээрэлэй, дээдэ һургуулинуудай болон научна эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной конференци А. У. Монголоновые, хэлхээ холбооной хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной конференци К. Ж. Дондубониие, автотранспортна болон шоссейнэ харгынуудай хүдэлмэришэдэй профсоюзай областной конференци А. Ш. Ербатковые, нютагай промышленностиин ба коммунальна ажахын хүдэлмэришэдэй профсоюзай областной конференци Т. Б. Бартахановые обкомой түрүүлэгшэдээр һунгаһан байха юм.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай корр.

Мүрысөөнэй түрүү зэрг[...]

Октябрина Ивановна Дегтярева Улаан-Үдын шэлэ[...]то 10 жэлэй туршада хүдэлжэ байна. Тэрэ бэлэн [...] продукци багсалан амһарталгын цехтэ тайрагшаар [...] һоо гадна шэл амһарталагшаар ажалладаг байна. [...] луушуулай һурган хүмүүжүүлэгшэ, «Коммунис ажала[...] ник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Тэрэ үдэрэйнгөө даабари 120—130 процент [...] заншалтай. Тиимэһээ мүнөө тэрэнэй ажалай календа[...] декабрь һарын хуудаһанууд ирагдажа байна. Агуу[...] риин 69 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социал[...] соондо үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаһанайнгаа түлөө[...] дойнгоо Хүндэлэлэй дэбтэртэ оруулагдаа.

Д. АЛТАЕВАЙ буулгаһан зураг дээрэ О. И. ДЕГТЯ[...]

ШАГНАЛ

Республикын физическэ культура болон спорт хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнь, спортивна үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум бүлэг спортсменүүдые Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба:

Будаев Борис Дугдановичые — Барилдаагаар уласхоорондын классай СССР-эй спортын мастер, физическэ культура болон спортын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй инструктор.

Домнин Виктор Дмитриевичые — физическэ культура болон спортын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй спортивна шадабари нарижуулгын дээдэ һургуулиин ахалагша тренер.

Дарханов Валентин Викторовичые — 1986 ондо Москва хотодо үнгэргэгдэһэн һур харбалгаар СССР-эй арадуудай Спартакиадын абсолютна чемпион, СССР-эй спортын мастер.

Цыренжапова Я[...] яндашиевнае — һур[...] гаар дэлхэйн рекор[...] СССР-эй спортын м[...]

Яковлев Павел К[...] хүнгэн атлетикээр [...] рондын классай ССС[...] тын мастер, физиче[...] тура болон спорт[...] Буряадай АССР-эй [...] комитедэй инструкт[...]

Партийна, совет бол[...] хын органуудта олон [...] туршада аша үрэтэй [...] дэлһэнэйнь түлөө [...] 60 наһа гүйсэһэнтэй [...] рамдуулан, «Забайка[...] электросетьстрой» трест[...] хилэгшэ Медведев Н[...] миловичые Буряад[...] эй Верховно Соведэ[...] диум Хүндэлэлэй [...] шагнаба.

* * *

Кадрнуудые хүм[...] ба бэлдэхэ талаар аш[...] ятай байһанайнь түлөө [...] Үдын прибор бүтээ[...] лэдбэриин нэгэдэлэй [...] ска обороның штабай [...] ник Смагин Владими[...] риевичтэ Буряадай А[...] Верховно Соведэй Пре[...] «Буряадай АССР-эй [...] лай габьяата һурган [...] жүүлэгшэ» гэһэн хүн[...] рэ зэргэ олгобо.

...ДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО ...ДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

киносетиин дирекциин киномеханик.

Петухова Ида Ильиничнада —эдиршүүлэй хүүгэдэй республиканска библиотекын директор.

Петров Иван Яковлевичта — Хойто-Байгалай районой Нижнеангарскын хүгжэмэй һургуулиин директор.

Хамзина Евгения Алексеевнада — Буряадай гүрэнэй түүхын ба архитектурно-уран һайханай нэгэдэмэл музейн научна хүдэлмэрилэгшэ.

Хандуева Валентина Базаровнада — Буряадай гүрэнэй түүхын ба архитектурно-уран һайханай нэгэдэмэл музейн филиал — Байгаалиин музейн таһагые даагша.

Усольцев Михаил Михайловичта — Түнхэнэй районно киносетиин киномеханик.

Фомина Антонина Григорьевнада — Бэшүүрэй районой Узколугска хүдөөгэй соёлой байшангай директор.

Эрдынеев Доржи Осоровичто — уран зохёолшо, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн.

* * *

Физическэ культура болон спортые хүгжөөлгэдэ аша габьяатай байһанайнь түлөө Загарайн районой Хандагатайн леспромхозой спортивна комплексые даагша **Бирюков** Геннадий Владимировичта, Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай гимнастика болон барилдаанай кафедрые даагша **Калмыков** Степан Владимировичта Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

* * *

Республикын хүдөөгэй ажалшадые соёлой талаар хангалтгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум республикын Соёлой министерствын транспортно-экспедиционно предприятиин жолоошон **Седунов** Владимир Михайловичта **«Буряадай АССР-эй транспортын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоо.

* * *

Соёл болбосоролой талаар олон жэлэй туршада аша үрэтэйгөөр хүдэлһэнэйнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум соёлой бүлэг хүдэлмэрилэгшэдые **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба:

Алексеева Агриппина Екимовнае — Улаан-Үдэ хотын «Прогресс» кинотеатрай киномеханик.

Аносов Виктор Ивановичые — Хэжэнгын хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин багша.

Бадарханова Зинаида Алексеевнае — Хойто-Байгалай районой «БАМ-ай барилгын түүхын» музейн ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

Будатарова Светлана Романовнае — Хяагтын хүгжэмэй училищиин директорэй орлогшо.

Десятова Устинья Иосифовнае — Загарайн районой Үнэгэтэйн хүдөөгэй библиотекын библиотекарь.

Жамбалова Ольга Жамсаевнае — Ахын районно библиотекын ахалагша библиотекарь.

Звонкова Нинель Васильевнае — Хойто-Байгалай районой «Вдохновение» гэжэ арадай театрай режиссер.

Зайцев Леонид Григорьевичые — Кабанскын районно соёлой байшангай хүгжэмшэн.

Кондратьев Иван Федоровичые — Сэлэнгын районно киносетиин дирекциин киномеханик.

Ленкин Геннадий Севостьяновичые — Загарайн районой Онохойн соёлой байшангай дуунай бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ.

Поздняков Александр Георгиевичые — Баунтын районой хизаар ороноо шэнжэлгын музейн директор.

Потапов Павел Васильевичые — Улаан-Үдын шэлэй заводой соёлой байшангай арадай духовой оркестрэй хүтэлбэрилэгшэ.

Раев Николай Александровичые — Сэлэнгын районой Гусиноозерскын искусствын һургуулиин багша.

Селицкая Фаина Анисимовнае — Зэдын районой түбэй библиотечнэ системын Доодо-Ториин хүүгэдэй филиалай ахалагша библиотекарь.

Седунов Виктор Сергеевичые — Забайкалиин транспортна барилгашадай дорпрофсожой соёлой-ниитын хүдэлмэриин таһагые даагша, Северобайкальск хото.

Таранова Гылыгма Эрдынеевнае — Түнхэнэй районой эмхидхэлэй-методическа түбые даагша.

Харламов Геннадий Ивановичые — Захааминай районой хүүгэдэй искусствын һургуулиин директор.

Хомякова Алевтина Михайловнае — Улаан-Үдэ хотын хүгжэмэй 4-дэхи һургуулиин багша.

Халбаев Капитон Бажеевичые — Буряадай гүрэнэй филармониин администратор.

Хубриков Михаил Бадмаевичые — Захааминай районой Цахир нютагай хүүгэдэй «Ургы» гэжэ жэшээтэ ансамблиин хүтэлбэрилэгшэ.

Шичкина Мария Прокопьевнае — Улаан-Үдэ хотын «Дружба» кинотеатрай киномеханик.

Республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездые угтуулан

ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛЭЭР ЭБХЭРҺЭН ЖЭЛНҮҮД

Республикымнай соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездын ойртожо байгаа эдэ үдэрнүүдтэ соёл гэгээрэлэйнгээ табяад жэл соо хэр зэргээр хүгжэһые согсолон хаража үзэхэдэ, бүхы дээрээ ямар ехэ амжалта түйлагдаа гээшэб, ямар юумэнһээ эхилээд, юундэ хүрэжэ ерээ гээшэбибди гэжэ сэдьхэлээ хүдэлэн баясахаар байна.

Минии үетэн ветерануд эдир залуу наһандаа таруу үмсын һуудалтай хүдөө нютагуудтаа уншалгын байшан, улаан гэр, ехэ наһатанай һургуулинуудай нээгдэхые угтажа, тэдэнэй үүдэнһээ шэнэ һуудалай гэрэлтэ замаар алхалһан байна. Арбаад айл хотоной тэг дунда уншалгын гэр нээгдэжэ, улаан туг налбадаг һэн. Коммунис партиин һургаал номнол нэбтэрүүлхээр болбосоронги, зүблэлтэ засагай үнэн хэрэгтэ бэеэ үгэнги хүн уншалгын гэрые даагшаар табигдажа, намын засагай табиһан зорилгые нэбтэрүүлэн бэелүүлжэ эхилхэл даа. Тэдэнэр большевигүүдэй партиин гэшүүн, гэшүүн бэшэшье һаа, арад зоной найдабаритай түлөөлэгшэд байгша бэлэй. Нютагай зон, илангаяа залуушуул улаан гэрэй хэмжээ ябуулгануудаар һонирхожо, ябагааршье, морёоршье дүрбэн тээһээнь суглархал даа. Ариг сэбэрые сахиха, халдабарита үбшэнһөө бэеэ һэргылхэ тухай хөөрэлдөөнүүд, зүблэлтэ засаг, хуули, ангиин тэмсэл, Ленин багшын һургаал тухай элидхэлнүүдые шагналга, түрүү үзэл бодолтой зохёолшодой бүтээлнүүдые уншалганууд олоной хабаадалгатайгаар үнгэрдэг байгаа. Ёохор түрүүтэй хамтын элдэб наадан сэдьхэл баясуулан зэдэлхэ. Уншалгын гэрэй эдэбхитэн олониие захадан гаража, зүжэг наада табиха. Ехэ наһатанда ном заалган улам эршэдэн дэлгэржэ. «Буряад-Монголой үнэн» газетэ гар дамжан тарадаг болсо. Алсагар Мархайн, Далюу Рабданай, Данхар Галданай газетын хуудаһанда дүүргэһэн үүргэ ехэ һэн. «Эрдэм ба шажан», «Соёлой хубисхал» гэһэн журналнууд гарадаг боложо, олондо һонирхол асаран угтагдаа. Тэрэ үедэ газетэ, журналнууд соо хэблэгдэһэн уран зохёолнуудай тоодо «Монгол нүүдэл», «Үбгэн гэлэн», «Хонхо дамаари тухайда хоёр ламын хөөрэлдөөн». «Хосорһон хоёр бэшэг», «Сэнгэ баабай» гэхэ мэтэнүүд һонирхогдогшо һэн. Эдэбхи, үүсхэлэй эбхэрмэ долгиие мартаха аалши! Шүлэгүүд, бүхэли поэмэнүүд сээжээр хэлэгдэдэг, ламанарай ааша, ангиин тэмсэл тухай зүжэгүүдэй хойно хойноһоо мүндэлдэг байһан үе бэлэй...

Би Хориин долоон жэлэй һургуулиин дээдэ класста ороод байхадаа, бэшэ нүхэдтээ хамта ехэ наһатанда ном заадаг болоо һэм. Һураха хүсэлтэй хурса хүнүүдтэ ном зааха гээшэ ехэл һонин һаабза. Зунай амаралтада Хэжэнгын эхин дээрэ оршодог нютагаа гарахадаа, Улаан гэрэй ажалда хабаадажа, ехэ наһатанай багша болохош, элдэб шэнэ шүлэг, уран зохёол уншажа, зоноо эмхидхэхэ, баярлуулхаш. Буулгажа абаашаһан пьесэ, сценкэнүүдээ зүжэг болгон найруулхаш. Элдэб һонин хэмжээ ябуулга Улаан гэрэй гү, али уншалгын байшанай хүсөөр, комсомол залуушуулай үүсхэлээр үнгэргэгдэхэл даа. Эмшэд аргаламжа хэжэ, зон бүришье һаа олоороо сугларха.

Хараа байса Улаан гэрэйхидэй үнгэргэһэн хэмжээ ябуулгануудай дүнгүүд тодоржо, ариг сэбэрые сахилган айл бүхэндэ үзэгдөө, нарай ухибүүдтэй залуу бүлэнэр олоноор эхилээ. Зүблэлтэ засагай ябуулһан арюун хэрэгэй үрэ харагдажа, арадай сэдьхэлдэ жаргал бадараажа эхилээ.

Гушаад онуудта бүгэдэ ниитын эхин һуралсал бэелүүлхэ тухай тогтоол гаража, нютаг бүхэндэ эхин һургуули нээгдэжэ захалаа. Таруу һуудалтай малша буряад айлнуудай хүүгэдые бүгэдыень һургуулида хабаадуулха гээшэ нилээд хүшэр байгаа һэн ха гэжэ һанагдадаг.

1931 оной намар. Тэрэ үедэ Буряад Монголой республикын баруун аймагууд болохо Алайр, Боохон, Эхирэд-Булгадай һургуулинуудта буряад түрэлхи хэлэн дээрэнь ном зааха зорилго табигдажа, багшанарай дутаһан дээрэһээ Бурпедтехникум совпартшкола хоёрһоо 20 һурагшадые баруун аймагуудта багшын ажалда жэлээр гаргаха гэһэн партиин обкомой тогтоол баталагдаа. Хоёрдохи курсада һураха ёһотой байһан би тэрэ хориной тоодо оролсожо, ошолдохо болооб. Хахад һарын бэлэдхэлэй курсада һураад, ябаха дээрээ ВКП(б)-гэй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь М. Н. Ербановтай уулзаабди. Ербанов бидэниие ехэ зоригжуулһан захяа үгэ хэлээ: — «Таанар Ленин багшын национальна политикые бодото дээрэнь бэелүүлхээр партиин эльгээһэн түлөөлэгшэд мүн болонот. Республикынгаа захын аймагуудта түрэлхи литературна хэлэеэ, үндэһэн соёлоо дэлгэрүүлэлсэхэт. Ажалдатнай халуунаар туһалха большевигүүд аймаг бүхэндэ байха, тэдээндээ түшэглэхэ ёһотойт. Ород хэлэн дээрэ ухибүүднай һураха һэн гээд, түрэлхи хэлэеэ тоохогүй хүнүүд дайралдажа болохо. Тиимэшүүлэй һаалта хээ һаань, бу баһуулаарайгты. Үндэһэн соёлоо, түрэлхи хэлэеэ доромжолһон хараа бодолтой заатагүй тэмсэхэ хэрэгтэй, тиимэрхүү юумэнэй болоо һаа, райкомой секретарьта, намда дуулгахат. Туһалха, дэмжэхэбди». Саанахи, наанахигүй сэхээр, тэрэ мүртөө сэбэр буряадаар хэлэһэн энэ захяань мүнөөшье шэхэндэм дуулдахадал гэдэг.

Бултадаа вагондо һуужа, Байгал далайгаа тойрон, баруун бэе гарабабди. Эхирэд-Булгад ошохо долоон хүн бидэ Эрхүү хотодо буужа, цаашанай машинаар Усть-Орда хүргүүлээбди. Бултыемнай ехэ һайнаар угтажа, гомдолгүй түбхинүүлээ бэлэй. Усть-Ордаһаа холо бэшэхэнэ оршодог Харануудай эхин һургуулида эльгээгдэһэн би хүрэхэ газартаа хүрэмсөөроо, шэнэ нютаг шэнжэлжэ ороо б. Энэ нютагта дүрбэн заахан колхоз байба. Бултадаа — бага, ехэгүй — буряадаараа дажаганаса хөөрэлдэдэг, ажалдаа ошохо, ерэхэдээ буряадаараа дуу дуулалдадаг зон, багшанараа ехэ хүндэлдэг, һургуулидаа туһалдаг заншалтай түрэлхид байба. Би ехэ баярлажа, нютагай хэлэ шудалжа оробоб. Нютагай диалектдэ тааруулжа, багахан статья бэшээд, һурагшадтаа уншуулхаш. Тэндэхи зоноор һайн танилсаад байхадаа, «Аламжа мэргэн», «Сагаадай мэргэн» гэхэ мэтын үльгэрнүүдые, хори буряадуудай хэлсэдэг онтохонуудые һайн мэдэдэг байһыень лаблабаб. Залуушуул бултаараа зүжэг наада табижа захалаабди. Мэдэхэ бишыхан зүжэгүүдээ нютагай хэлэндэ тааруулаад лэ угэхэб. Ёохор нааданшье гоёор зэдэлхэ даа. «Сэлэнгын оёорһоо»... —гээд минии эхилээ һаа, «сэгээн шулуу бэдэрээ», — гээд булта даган дуулажа, залуу наһанайнгаа зориг, хүсэлэй ехэдэ энеэлдэжэ, хүхилдэжэ ябагша бэлэйбди!..

Үдэртөө багашуулые үзэг, бэшэгтэ һургахаш. Үдэшэндөө ехэ наһатан сугларжа, ном заалгаха. Хахад жэл соо иигэжэ хүдэлөөд байтарни, Усть-Ордын долоон жэлэй һургуулиин түрэлхи хэлэнэй багша болгожо абаашаад, аймаг соо ехэ наһатаниие һургаха багшанарые бэлдэхэ һарын курсые даагша болгобо. Энэ курсада гушаад гаран шударгы залуушуул, уншалгын байшангуудые даагшанар, багшанар суглараба. Эдэ залуушуултай нэгэ һара соо «бусалма» ажал ябуулаабди. Наада эмхидхэхыень, буряад дуу дуулаад, үйлсөөр дабшахыень харахада, зохид агша һэн. Һуралсалай жэлые һонин гэгшээр үнгэрөөд, баян дүршэлтэй болоһон хүм Бурпедтехникумдээ бусажа, шуналтайгаар һуража дүүргээд, мэргэжэлтэ багша болоо гараа б. 1934—1936 онуудта Улаан тугта Буряадай морин сэрэгэй полкдо уялгата албаяа хэжэ байха үедөө баһал багшалжа, сэрэгэй дарганарай булынхидтэ, ном бага мэдэдэг байһан морин сэрэгшэдтэ түрэлхи хэлэ заагааб.

Уялгата албаяа дүүргэжэ Яруунын аймагай Эгэтын һургуулида багша боложо ошоходоо, мүн лэ ехэ наһатаниие номдо һургалгаһаа холодоогүйб. Сомон зүблэлэй түрүүлэгшэ Ц. Доржиев, Э-этын уншалгын байшангые даагша, колхозой парторг О. Ильин гэгшэд ехэ наһатаниие бүгэдыень һургаха зорилго урдаа табинхай, ехэ наһатанай һургуули нээһэн байна. Ц. Ж. Цыдыпов, Д. Х. Цыбенов, О. Дагбаев түрүүтэй бидэнэр ехэ наһатаниие һургаха хэрэгтэ шударгы хабаадажа, Яруунын аймаг соо эрдэм, һуралсал дэлгэрүүлэгшэдэй тоодо сооржо, магтуулаа, шагналда хүртөө бэлэйбди.

1939 оной декабрь һарада Москваһаа улаан конвертэтэй бэшэг ерээ. Үзэг, бэшэгтэ бүгэдэ ниитые һургажа, ном мэдэхэгүй харанхы ябадалые усадхаха тухай ленинскэ декредэй амжалтатай бэелүүлэгдэжэ эхилһээр 20 жэлэй гүйсэһэндэ зорюулагдаһан, гэгээрэлэй министр П. Тюркинэй гар табилгатай захиралта хүрэжэ ерээ бшуу. Энэ захиралтын ёһоор ехэ наһатаниие номдо һургаха хэрэгтэ габьяатай байһанайнь түлөө Россин федерациһаа 27 багшада баярые хүргөөд, Гэгээрэлэй министерствын Хүндэлэлэй дэбтэртэ оруулха, мүнгэн шан барюулха гэһэн байгаа. Буряад-Монголһоо Л. Ж. Данилов, П. И. Упкунова, И. А. Игнатьев бидэ дүрбэн тэрэ дэбтэртэ нэрэнүүдээ бэшүүлжэ, хэлэшэгүй ехээр урмашаа бэлэйбди.

Зүблэлтэ оронноймнай ажалшадые гэгээрүүлхэ талаар агууехэ үүргэ дүүргэһэн соёлой хубисхалда хабаадалсажа, хубитаяа оруулалсаһандаа омогтой ябадагби. Тэрэ гэһээр табяад жэл үнгэрөө. Мүнөөнэй соёлшод ямар ехэ амжалтатай, табадахи съездээ суглархань гээшэб! Шэнэ үеын хидые шэнэ хэрэгүүд хүлеэнэ. Ехэ хөөрэлдөөнэй болохонь лабтай. Соёлоймнай саашанхи хүгжэлтын арюун һайхан, гэрэлтэй уужам замаар эбхэрэн дабшаха байһанда этигэнэб.

Цокто НОМТОЕВ,
уран зохёолшо, Социалис Ажалай Герой.

«БУХЫ ЗҮРХЭ СЭДЬХЭЛЭЭ ЗОРЮУЛАН...»

Республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездэ аяар холын Ахын районһоо делегадууд хэдэн хоногоор урид Улаан-Үдэдэ хүрэжэ ерэбэ.

—Самолёдһоо буухадамнай, Улаан-Үдын багшанарай институдай профкомой түрүүлэгшын орлогшо Людмила Капитоновна Бардонова, республикын Соёлой министерствын дэргэдэхи методическа түбэй хүдэлмэрилэгшэ Дагзама Дондоковна Дондокова гэгшэд хүндэтэй дээрэ хүлеэн абажа, багшанарай институдай хамтын байрада тон зохидоор түбхинүүлээ. «СССР-эй кинематографиин отличник», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой киномеханик Владимир Гармаевич Хамаганов, Сорогой автоклубые даагша Аюша Батаевна Аюшеева болон бусад съездын делегадаар һунгагдаа,— гэжэ арадай депутадуудай Ахын райсоведэй гүйсэдкомой соёлой таһагые даагша В. А. Галсанова хэлэнэ.

Бултантайнь танилсажа, хүхюу хөөрүү болоһон ахынхидтай Соведүүдэй талмай хүрэжэ ерэбэбди. Дунда зэргын бэетэй, бата алхамтай наһажаал хүн тэдэнэй дунда ябана. Энэ хадаа соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин, уран һайханай харалгын ветеран Н. Л. Галсанов гээшэ.

— Нима Лопсонович, уран һайханай харалгада та үнинэй хабааданат?..

— Тиимэ даа. Аяар 1958 онһоо хойшо таһалгаряагүй гэхээр уран һайханай харалгада хабаадана гээшэб. Би өөрөө лимбэ, хуур дээрэ наадаха дуратай хүм. Мэдээжэ дуушан Таровай гүйсэдхэдэг, тиихэдэ урданай буряад дуунууд, нэрлэбэл, «Трактористын дуун», «Аха тухай», «Түнхэнэй ёохор», гэһэн дуунууд намда ехэ һайшаагдадаг, — гэжэ Н. Л. Галсанов тодорхойлбо.

— Нютагтатнай танай һургаһан хүнүүд олон ёһотой, зүб гү?—гэжэ асуубаб.

—«Улаан-Аха» колхозой жолоошон Дашинима Соётов, «50 лет Октября» колхозһоо Цырен Дамбаев гэгшэд лимбэ дээрэ наадажа һураа. Тэдэнэр мүн уран һайханай харалгын эдэбхитэд болонхой,— гэжэ Нима Лопсонович омогорхон хэлэнэ.

Н. Л. Галсановтай хөөрэлдэһэнэй һүүлдэ хэр үгһаа, үеһөө үедэ дамжуулагдажа байдаг арадай искусствын дундаршагүй баялигые арьбадхан үргэлжэлүүлжэ, эдэбхи үүсхэл гаргажа, сэдьхэлээрээ хододоо омог залуу хүнүүдэй оролдолгоһоо дулдыдадаг гээшэ ха гэһэн бодолнууд намда түрөө бэлэй. Эдэ бодолнуудыем районой хүүгэдэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэ, урин дулаахан шарайтай В. А. Сасько иигэжэ үргэлжэлүүлбэ:

—Шэлэһэн мэргэжэлдээ бүхы зүрхэ сэдьхэлээ зорюулан ажаллаха хэрэгтэй гэжэ һанадагби. Илангаяа ухибүүдтэ дуратай, тэдэнэй хүсэл зорилгые тааха, туһатай зүбшэл хэлэжэ шадаха гээшэ баһал хүн бүхэнэй өөрын оролдолгоһоо, бэлиг шадабариһаа дулдыдадаг гээшэ. Ажалшан хүнэй харюусалгые, бэелүүлхэ үүргые дээшэлүүлхэ тухай партиин XXVII съезд дээрэшье хэлсэгдээ һэн. Эрхим библиотекарьнууд Ольга Жамсаевна Жамбалова, Александра Ошоровна Санжиева, Зинаида Базаровна Мунконова гэгшэд нэрэдээ хүрэмэ соёл-гэгээрэлэй эдэбхитэд мүн. Номуудаймнай жаса жэл ерэхэ бүри баян боложо байдаг. Зүгөөр техническэ болон хүдөө ажахын литература дутаалдадаг. Тиихэдэ гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн бишыхан ухибүүдэй уншаха буряад номууд ехэ үсөөн байһаниинь халагламаар.

Зүб даа. Мүнөө үеын эриндэ хүрэмэ материально-техническэ бааза тон хэрэгтэй гэжэ мэдээжэ. Энэ үбэлжэлгын харюусалгата хаһада малшадые хангаха гэхэдэ, түбэй соёлой байшангай автоклубайнь машина эбдэржэ, мүнөө үедэ ехэ һаад ушарүулжа байна гэжэ съездын делегадууд голхорон хөөрөө һэн. Соёлой гуламтануудай материально-техническэ баазые һайжаруулха, районой соёлой байшангай агитбригадые машинаар хангаха тухай асуудалнууд һаяын сагта шиидхэгдэхэ бээз гэжэ найдагдана.

1968 онһоо, Ахын арадай театрай байгуулагдаһан үдэрһөө эхилжэ, түрэл болоһон театртаа наадана б,— гэжэ Орлигой соёлой байшангай методист Т. Ш. Пронтеева хэлээд: — Энэ жэлдэ Цырен Шагжинай «Хабарай дуунда» (режиссерынь Баир Галсанов) Санжид хүгшэн боложо наадаа һэм, — гэжэ нэмэбэ.

Тиигэншьегүй яахаб. Хүүгэдэй саадай хүдэлмэрилэгшэд Зоя Лопсонова, Энгельсина Дамбаева, Лариса Мунконова, Дарима Багшаханова, медигүүд—Евдокия Дыржинова гэгшэдэй бэлиг шадабаритай районой ажалшад саг үргэлжэ танилсана. Архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэдэг районой бүлгэмэй эхин организациин түрүүлэгшэ Т. Ш. Пронтеева найдамтай, эрхим соёлшодоороо омогорхохо дүүрэн эрхэтэйл. Архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэдэг комиссиин түрүүлэгшэ О. Ж. Жамбалова баһал съездын делегат юм.

Республикын соёлшодой түрүү дүй дүршэлтэй, бэлиг шадабаритай, танилсаха гэжэ съездэ ерэһэндээ тон баяртайбди гэжэ уулзалгынгаа түгэсхэлдэ тэдэнэр хэлээ һэн.

Б. ДЫМБРЫЛОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ахын районой делегациин гэшүүд — районой соёлой байшангай методист А. Ф. Ошорова (зүүн гарһаа), «50 лет Октября» колхозой автоклубые даагша А. Б. Аюшеева, соёлой байшангай методист Т. Ш. Пронтеева, арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой соёлой таһагые даагша В. А. Галсанова, районой хүүгэдэй библиотекын библиотекарь В. А. Сасько, КПСС-эй райкомой хүдэлмэрилэгшэ Н. Л. Галсанов (зүүн гарһаа), Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой киномеханик В. Г. Хамаганов, Орлик тосхоной киномеханик В. Б. Гунгаев, соёлой таһагай ахалагша методист Б. С. Галсанов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТАСС • АПН

ИНДИИН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ЗАСЕДАНИ

ДЕЛИ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой хани ёһоной албанай хэрэгээр Индидэ ерэхэсэ байлгада зорюулжа, Индиин премьер-министр Раджив Ганди оронойнгоо правительствын министрнүүдэй кабинедэй заседани үнгэргэбэ. Индиин информационно агентствэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Р. Гандиин түрүүлэлгэ доро үнгэрһэн заседани дээрэ совет хүтэлбэрилэгшын ерэхэсэ байлгада хабаатай асуудалнуудые хаража үзэһэн байгаа.

М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр ерэлгэ айхабтар ехэ удха шанартай байха гэжэ Инди тоолоно гээд Юнайтед ньюс оф Индиа агентство тэмдэглэнэ. Инди Советскэ Союзтай бата харилсаа холбоотой юм. Джавахарлал Неру тэрэнээ үндэһэ һуури табиһан түүхэтэй. Буу зэбсэгүүдые хуряалгын, шахардуу шанга байдалые һуларуулгын, хүгжэлтын гол эшэ үндэһэн болохо амгалан тайбан байдал хангалгын асуудалнуудаар Инди болон СССР адлирхуу хараа бодолтой юм.

ФИНН ХЭЛЭН ДЭЭРЭ ХЭБЛЭГДЭБЭ

ХЕЛЬСИНКИ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой хэлэһэн үгэнүүдэй, статьянуудай суглуулбари эндэ барлагдажа гараба. Финляндиин олониитые энэ суглуулбаритай танилсуулгын ёһолол эндэхи СССР-эй посольство соо болобо.

«Вейлин и Гес» гэжэ хэблэл «Хубилалтануудай үе саг» гэһэн гаршагтай энэ суглуулбариие финн хэлэн дээрэ хэблэһэн байха юм. Финляндиин уншагшадта хандажа, М. С. Горбачевой бэшэһэн оршол номой эхиндэ үгтэнэ.

Совет арадай ажабайдалаар, СССР-эй дотоодын болон гадаадын политикаар, мүн Советскэ Союзай Коммунис партиин ажал ябуулгаар Финляндиин олониитын һонирхожо байһан ушарые хангахые манай хэблэл оролдоһон байна гэжэ тус хэблэлэй директор Вилле Репо суглуулбариие барлажа гаргахадаа хэлэбэ. Мүнөө Советскэ Союзда экономическа ба социальна шэнэдхэн хубилгалгын хэгдэжэ байһые бидэ мэдэнэбди.

Энэ суглуулбари СССР-эй гадаадын политикын гол шэглэлнүүдтэй танилсаха арга олгохо байха гэжэ Финляндиин социал-демократическа партиһаа парламентын депутат, гадаадын хэрэгүүдэй талаар парламентска комиссиин гэшүүн Рейно Паасилинна тэмдэглээ. Рейкьявигта болоһон хөөрэлдөөнүүд дээрэ М. С. Горбачевой оруулһан үргэн ехэ, бүтэмжэтэй һайн дурадхалнууд эб найрамдалта совет үүсхэлнүүдэй үргэлжэлэл болоно. Тэдэ термоядерна дайнай аюулһаа хүн түрэлтэниие аршалан абарха талаар шэглүүлэгдэнхэй байна. Эдэ дурадхалнууд бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр дэмжэгдэжэ байна гэжэ Р. Паасилинна мэдүүлээ.

МИНИСТЕРСТВЫН АЖАЛ ЯБУУЛГА ТУХАЙ

ВАШИНГТОН. Гүрэнэй ядерна объектнүүдэй мэдэлдэнь байдаг США-гай Элшэ хүсэнэй министерство аюулгүй байдалай хэмжээнүүдые хангаха уялгануудаа дүүргэнэгүй гэжэ США-гай конгрессэй оршон тойронхи байгаалиин, элшэ хүсэнэй нөөсэ баялигуудай талаар түлөөлэгшэдэй палатын комитедэй түрүүлэгшэ Майк Сайнар мэдүүлбэ.

Вашингтон штадай Ханфорддохи ядерна комплекс дээрэ радиоактивна ба хорото бодосуудай лэбшэн гаража байдаг дээрэһээнь тэрэ элшэ хүсэнэй министртэ бэшэг эльгээһэн байгаа. Ядерна буу зэбсэг бүтээлгэдэ шухала хэрэгтэй түүхэй эд хэдэн арбан жэл соо энэ предприятида үйлэдбэрилэгдэдэг юм. Комплексын хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо үнгэрһэн бүхы жэлнүүдтэ үйлэдбэриин үлэгдэлнүүд газар дорохи түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүд руу шахагдадаг гэхэ гү, али газарай хүрьһэ руу юрэ хаягдашадаг байгаа. Энээнһээ уламжалан, комплексын оршо тойронхи газарай хүрьһэн доро хэдэн зуугаад миллион литр хорото ба радиоактивна бодосууд бии байна. Тэдэнэй зарим хубинь газар доогуур урдадаг уһа руу оронхой. Тэрээнһээ гадна, химическэ реакци боложо, водород үлүүсэ ехээр нөөсэлэгдэн, тэһэрхэ туйлдаа хүрэжэ байнхай.

НАМИБИИН ПАТРИОДУУДАЙ ДОБТОЛГО

ЛУАНДА. Намибиин арадай-сүлөөрэлгын армиин сэрэгшэдэй ябуулгануудай үедэ Урда Африкын 18 солдат алуулһан, хэдэн арбаад хүн шархатуулагдаһан байгаа. Баруун-Урда Африкын арадай эмхиин Анголын ниислэл хотодо тараагдаһан коммюнике дотор мэдээсэгдэһэнэй ёһоор, патриодууд ороной хойто хубидахи расистнуудай Энан гэжэ сэрэгэй баазада добтолбо. Ехэ хэмжээнэй буу зэбсэгүүд, һомо хэрэгсэлнүүд буляагдажа абтаһан байна.

ЭСЭРГҮҮСЭЛТЫН ЖАГСААЛ

АФИНА. «Американ ухэлтэ баазанууд Грециһээ гаргагдаха ёһотой гэһэн эрилтэ Грециин арад зон табина!», «Ядерна туршалгануудые болюулха!», «Одото дайе» зайсуулан сараха!» — гэһэн уряа лозунгнуудтай транспарантнуудые бариһан Грециин зуугаад мянган хүн зон Афинадахи США-гай посольствын, Салоникодохи американ консульствын дэргэдэ жагсаалнуудта хабаадаһан байгаа. Грециин Коммунис партиин ба түрүү үзэлтэй бусад политическэ нэгэдэлнүүдэй түлөөлэгшэд, студентнэр болон лицеистнүүд, профсоюзай ба лайн дажарта эсэргүү хүдэлөөнэй эдэбхитэд энэ жагсаалда хабаадана. США-гай туһаламжа дэмжэлгээр засаг гартаа абаһан сэрэгэй хунтада эсэргүүгээр Афинын политехническэ институдай студентнэрэй баатаршалгата восстаниин 13 жэлэй ойдо зорюулагдажа, энэ жагсаал үнгэргэгдэбэ. «Хара полковнигуудай» засаг захиргаанда эсэргүүсэн бодоһон 44 патриот тэрэ үдэр алуулаа һэн. Восстани хэрзэгы шэрүүнээр дарагдаһан байгаа.

Душмануудай эшээн үгы хэгдэбэ

КАБУЛ. Нютагай хүн зоной эдэбхитэй дэмжэлгэтэйгээр Афганистанай Демократическа Республикын зэбсэгтэ хүсэнүүд Кандагар провинцида контрреволюционно бандануудые усадхаха талаар амжалтатай ябуулга хэбэ. Һүйдхэлтэ ябуулганuудта хэрэглэгдэдэг байһан душмануудай бааза усадхагдаа. Ехэ буунууд, һомо хэрэгсэлнүүд буляагдажа абтаһан байна.

УУЛЗАЛГА ДҮҮРЭЭ

БАНГАЛОР. (Карнатака штат). Урда Азиин нютагай харилсаанай нэгэдэлэй (СААРК) гүрэнүүд болон правительствануудай толгойлогшонорой зүблөөн эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. ООН-ой болон бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй байлгын хүдэлөөнэй гол ёһонуудые нариинаар баримталан сахиһанай үндэһөөр эндэ эб найрамдал хангаха, тогтууритай һайн байдал тогтоохо, хани харилсаа байгуулха хүсэлэнтэй байһанаа уулзалгануудта хабаададагшад баталаа. Слониитэ хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулхын аша туһада хүн түрэлтэнэй табанай нэгэ хубиин ажаһуудаг Урда Азиин гүрэнүүдэй социально-экономическа дэбжэлтые хурдадхалгада нүлөөлхэ гээшэ СААРК-ын ажал ябуулгын гол зорилго болоно гэжэ баталагдан абтаһан деклараци дотор тэмдэглэгдэнэ. Эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула СААРК-ын секретариат байгуулагдаа. Тэрэнэй заседани 1987 оной эхиндэ Непалай ниислэл — Катманду хотодо нээгдэхэ юм.

Соёлой һонин

ДЕЛЕГАДУУДТАЙ УУЛЗАБА

Ноябриин 20-ной үдэр Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай коллектив республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездын хүдэлмэридэ хабаадахаяа Зэдын районһоо ерэһэн делегадуудтай уулзаба.

Делегациин бүридэлдэ РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ К. Д. Раднаев, СССР-эй кинематографиин отличник Б. С. Дашиев, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Н. А. Хайдукова, мүн республикымнай эрхим һаалишадай нэгэн, Ажалай Алдар Солын гурбан ордендо М. Д. Гармаева, партийна, совет, ажахын, соёлой, спортын хүдэлмэрилэгшэд оролсоно. Арадай депутадуудай Зэдын райсоведэй гүйсэдхэхы комитедэй түрүүлэгшэ Н.-Ц. Ч. Дабаев делегациие толгойлно.

Зэдын районой түлөөлэгшэд комбинадай цехүүдээр ябажа, коллективэй ажал хэрэгүүдтэй танилсаа, хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдөө.

ХИЛЭЭМЭ ДАБҺАТАЙГААР УГТАЖА...

Хүдөө ажахын болон агропромышленна комплексын бүйлуулдаг промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй үдэрые Ивалгын ОПХ-гай хүдэлмэрилэгшэд Калёново тосхоной соёлой байшан соо баярай оршон байдалда угтаба. Эндэхи соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд, Калёновой һургуулиин багшанар болон уран һайханай эдэбхитэд хүдөө ажахын эрхим хүдэлмэрилэгшэдые ород ёһо гуримаар—хилээмэ дабһатайгаар барюулан угтажа амаршалаад, гоё һайхан концерт наада харуулаа. Тэрэнэй программада түрүү ажалшадта, ветерануудта зорюулагдаһан дуунууд олон байгаа.

Соёлой байшангай зал соо түрүү хонишод, малшад, механизаторнууд олоор суглараа. Комбайнернуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илаһан Василий Иванович Колмаков «1986 оной таряа хурьялгын чемпион» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, чемпионой лентэ тэрээндэ зүүлгэдэжэ, шан барюулагдаа. Түрүү комбайнер 8860 центнер таряа суглуулаа гэхэ гү, али түсэбтэ даабарияа 272 процент бэелүүлһэн алдартай. Хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые эзэлһэн комбайнернууд И. М. Макин, Е. Ф. Лаптев гэгшэдтэ зорюулагдаһан «Алтан шэниисэ», «Баруулжаа—талхан, зүүлжээ — талхан», «Хилээмэн тухай» гэһэн дуунууд олондо һайшаагдаа. Эдэ дуунуудые соёлой байшангай эхэнэрнүүдэй бүлэг гоёор гүйсэдхөө.

Вячеслав Тыкшеевич Хабаловай хүтэлбэрилдэг таряа хурьялгын комплексын гэшүүд энэ һайндэрэй үдэшэ мүн лэ шагнагдаа. Тэдэнэр 50 мянган центнер таряа абаха түсэбтэй аад, 64 мянганда хүргэһэн байна. Монгол композиторнууд Зундарь Хангал гэгшэдэй «Сэтгэлийн жэгүүр», «Наадан» гэһэн дуунуудые Дымбрыловтэнэй гэр бүлын ансамбль гүйсэдхөө. Гур Дашипыловэй «Хонишон Дулма», Н. Дамирановай «Мойһон» гэһэн дуунууд хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй анхаралда дурадхагдаа.

Ивалгын соёлой байшангай хореограф Ирина Петчеева түргэн хүдэлсэтэй молдаван хатар шадамар бэрхээр гүйсэдхэһэн байна. Бултанда мэдээжэ болоһон «Москва шадархи үдэшэнүүд» гэһэн дууе Калёновой һургуулиин дуунай бүлэг зохидоор дуулаа. Ирагуу дуунуудай болон хатарай хүгжэмые баянист Сергей Дамбаев гүйсэдхэбэ. Мүн Ивалгын ОПХ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ эрхим ажалайнь түлөө ВЛКСМ-эй Ивалгын райкомой грамотанууд, мүнгэн шангууд барюулагдаа, дуу хатарнууд зорюулагдаа.

Б. ДАРИЕВА.

УРАН УНШАГШАДАЙ КОНКУРС

А. С. Пушкинай наһа бараһаар 150 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уранаар уншадаг артистнуудай республиканска конкурс Гүрэнэй ород драмын театрай байшан соо һаяхан болобо. Республикын Соёлой министерствын болон Театральна бүхэроссин бүлгэмэй Буряадай отделениин эмхидхэһэн түс конкурсдо театрнуудай эрхим артистнууд хабаадалсаһан байна.

Гүрэнэй ород драмын театрай түлөөлэгшэд — Буряадай АССР-эй арадай артистка Н. Туманова, артистка Н. Рагулина гэгшэд конкурсын нэгэдэхи шанда хүртэбэ. Марина Цветаевагай шүлэгүүдээр найруулагдаһан композици Н. Туманова, «Елбэрэй хатан» гэһэн драмаһаа хэһэг Н. Рагулина эрхим һайнаар уншажа, конкурсын жюрин дээдын сэгнэлтэ абаһан байгаа.

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай түлөөлэгшэ, Буряадай АССР-эй арадай артистка Д. Сангажапова, гүрэнэй ород драмын театрайхид — РСФСР-эй габьяата артистка Г. Шелкова, артист А. Родин гэгшэд конкурсын II шанда хүртэһэн байна. А. С. Пушкинай зохёолнуудаар «Минии Пушкин» гэжэ нэрлэгдэһэн композицияа Д. Сангажапова жюрин үзэмжэдэ дурадхаһан байгаа. А. Родин А. С. Пушкинай «Аха дүү дээрмэшэд» гэһэн поэмэ уншаа. Конкурсын гурбадахи шанда мэргэжэлтэ дүрбэн артист хүртэһэн байна.

«ЛУУ»

Совет оюун бэлигтэ драматург Евгений Львович Шварцын түрэһөөр 90 жэлэй ойн баярые литературын болон искусствын ажал ябуулагшад, үргэн уншагшад һаяхана тэмдэглэһэн байна. Тиин эдэ үдэрнүүдтэ хотымнай соёлой ажабайдалда Шварцын нэрэтэй холбоотой баяртай үйлэ хэрэг болоо гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди.

Димитровэй нэрэмжэтэ үйлсын 4-дэхи номерэй гэрэй подвал соо һүүлэй жэлнүүдтэ хүдэлжэ байһан хотын залуушуулай театрайхид зохёолшын «Луу» («Дракон») гэһэн пьесые найруулан табижа, театртань мүнөө дээрэ үсөөхэноор ерэдэг харагшадай анхаралда дурадхаба. Театрайхидай өөһэдын «бюджедтэй», хубсаһа хунартай боложо, хүл дээрээ гарахада, харагшадайшье олошорхонь хаана ошохо һэм. Мүнөө тэдэнэй таблад байһан шэнэ найруулгаар бодожо үзэхэдэ, залуушуулай театрта һонин, хүсэл зориг түгэлдэр коллектив бүрилдөөд байна. Театрые хүтэлбэрилэгшэ, режиссёр, Зүүн Сибириин соёлой институдай багша А. Б. Баскаков, мүн түс институдай багшанар С. А. Добрынин, Г. С. Комаров, Т. С. Черепанова, телевидениин режиссёр С. К. Языков, аяар Загарайһаа репетицинүүдтээ ябадаг алба хаагша О. Подольская болон үшөө хэдэн студентнэр ажал, һуралсалһаа сүлөөтэй сагтаа театрайнгаа харанхышаг подвал соо сугларжа, дуратай хэрэгтээ һанаа сэдьхэлээ дууһыень зорюулна ха юм.

Түрүүшээр харахада, үльгэр онтохоной шэнжэтэй аад, үнэн дээрээ гүнзэгы философско удхатай, дайнда, фашизмда эсэргүү шэглэлтэй, жанрыень тодорхойлбол, политическэ памфлет гэжэ нэрлэхээр пьесые Анатолий Баскаков уран хурсаар найруулжа шадаа. Зүгөөр өөрөө гол герой Ланцелодой ролиие гүйсэдхэхэдөө, актёрско уран шадабаряар дуталдана гэжэ сэхэ хэлэхээр. Бусад рольнуудта наадаһан С. А. Добрынин, Т. С. Черепанова, О. Подольская гэгшэд гүйсэдхэхы шадабаряараа булюу байна бшуу. Найруулгын, гүйсэдхэлгын талаар жэжэ-божо ажаглалтануудые хэхэһээ саана зохёохы багахан коллективтэ ондоо ямаршье «зэмэ» тохохын аргагүй. Бүхы юумэн байрадаа, таатай зохидоор хэгдэнхэй.

Шухалань гэхэдэ, бэлигтэй зохёолшын гүнигтэйшэг энеэбхилэл, этигэл дуран, сэдьхэл доһолгомо һэргылэлтэнүүд залуушуулай театрай зүжэг соо дүүрэн хүсэндөө зэдэлнэ.

— «Хүнүүд! Энэ дэлхэйе шэмэглэжэ ябаһан дээдэ түрэлтэн байгаад, атаа жүтөө, шуһата дай үүдхэхэтнай юунэйхи гээшэб?! Бэе бэедээ гамтайгаар хандыт! Ай даа хүнүүдни!»—гэһэн Ланселодой үгэнүүд, гайхамшагта үльгэршэн Шварцын захяа харагшадай сэдьхэлдэ удаан мартагдахагүй, янияма мэдэрэл үлөөнэ.

Б. ДОРЖИЕВА.

1986—1987 онуудай үбэлжэлгын үедэ малшадые комплексноор хангаха талаар Мухар-Шэбэрэй районой арадай депутадуудай Хушуун-Үзүүрэй сомоной Соведэй гаргаһан үүсхэл республикын нютаг бүхэндэ үргэнөөр дэмжэгдэжэ, үбэлэй үедэ малшадай дунда ябуулха, эмхидхэхэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдана. Жэшээнь, республикын Нэгэдэмэл музейнүүдэй эрдэм гэгээрэлэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд болон Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин багшанар ба студентнэр Ивалгын районой «Пригородный» совхозой овощ ургуулдаг ба һү һаалиин комплекснуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй, малшадтай уулзажа, һонирхолтой программа дурадхаба.

Музейн хүдэлмэрилэгшэ Елена Николаевна Партола

ДУУ, ХҮГЖЭМ — АЖАЛАЙ ХАНИ

Советскэ Союзай Герой, тагнуулшан ябаһан Николай Иванович Кузнецов тухай суглараагшадта һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ. Удаань хүгжэмэй училищиин студентнэр Елена Запанова, Ольга Ульзетова, Григорий Боштан, Баярма Гармаева, Соёлма Чимитова, багша Василий Николаевич Сердюк болон бусад ород ба буряад арадуудай дуунуудые, хүгжэмүүдые ятага, гитара, баян дээрэ наадажа, олоной зүгһөө нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаба. «Пригородный» совхозой парткомой секретарь М. К. Шомоев айлшадтаа баярые хүргөөд, хододоо ерэжэ байхыень уриһан байна.

Республикымнай нэгэдэмэл музейн Зүүн зүгэй искусствын таһагые даагша Валентина Дамдиновна Цыренова Захааминай районой малшадые комплексноор хангадаг бүлэгүүдэй бүридэлдэ орожо, тэндэхи холын гүүртэнүүдэй малшадай дунда мүн лэ һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэжэ ерэбэ.

В. ГУНЗЫНОВ,
манай штаткабэшэ корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүгжэмэй училищиин һурагшад Баярма Гармаева, Соёлма Чимитова хоёр ятага дээрэ буряад, монгол арадуудай дуунуудые гүйсэдхэжэ байна.

С. ШОЙМПОЛОВОЙ фото.

УЛААН-ҮДЭДЭ ХЭБЛЭГДЭЭ

Арюухан Байгал далай тухай номууд бэшэгдэжэл байдаг. П. С. Стариковай «Байгал ба тэрэнэй ажабайдал» гэһэн ном һаяхан Буряадай номой хэблэлээр барлагдаба. Автор Байгалые шэнжэлһэн эрдэмтэд ба аяншалагшад тухай хөөрэнэ, арюун далайн ургамал ба амитадые тодорхойлно. Илангаяа загаһад тушаа уншахада һонирхолтой. Байгал соо ажамидардаг 1550 янзын амитадай хаанашье дайралдадаггүй тухай тобшолно.

П. Т. Хаптаевай бэшэһэн «Забайкалиин суута революционернүүд» гэһэн ном мүн лэ һонин. И. В. Бабушкин, В. К. Курнатовский, М. В. Фрунзе, В. М. Серов, А. М. Буйко гэгшэд тухай тэрэ ном соо хөөрэгдэнэ. Нэршүүгэй хаалтада хэдэн жэлдэ зобоһон декабристнүүдай, петрашевецүүдэй ба арад зондо гэгээрэл асархаяа һэдэһэн «народник» гэжэ нэрэтэйшүүлэй оронд эдэ революционернүүд ерэжэ, Забайкалида революционно үзэл суртал тарааһан, үгытэй ангида үнэхөөр сүлөө асаралсаһан алдартай.

Литературна зохёолнуудые ба архивай документнүүдые тон нягтаар үзэжэ, автор хүн бүхэндэ ойлгосотойгоор революционернүүд тухай хөөрэжэ шадаа.

Дээрэ нэрлэгдэһэн номуудые городой алишье библиотекэ сооһоо абажа уншаха аргатай.

М. ДОНДУБОН,
М. Горькиин нэрэмжэтэ научна библиотекын хүдэлмэрилэгшэ.

Манай үеын хүн

КАСПАРОВ: «ГАНСАЛ ШАТАР НАМНАХА БЭШЭ...»

«Шатар хадаа ажабайдалаймни гол удха болоно. Гэбэшье гансал тэрэниие намнаха ёһогүйб», — гэжэ тэрэ дабтаха дуратай юм.

Ехэ шатаршан бүхы хүсэ шадалаа, бүхы бэеэ дуратай наадандаа сүм зорюулдаг юм гэжэ этигэн найдадаг журналистнууд энээниие дуулахадаа гайхан гэлыдэгшье байха. Тиимэһээ тэдэнэр 23-тай совет гроссмейстерые «дуратай хэрэгтээ бүхы бэеэ зорюулдаггүй дэлхэйн чемпион» гэжэ нэрлэнхэй. Сэхыень хэлэхэдэ, иимэ сэгнэлтэ Каспаровай дурыень гутаадаггүй юм.

Шатарһаа гадна, Гарри Каспаров үшөө юугээр һонирходог бэ?

Дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө Анатолий Карповтай харюугаа абалгын мүрысөө үнгэргэхынгөө урда тээхэнэ Каспаров түрэл Баку хотодохи Азербайджанай багшанарай институдай хари хэлэнэй факультет дүүргэжэ, шалгарһанай тэмдэгтэй диплом абаһан байгаа! Англи хэлэнэй (хоёрдохи хэлэниинь — немец) багша болобо. Юундэ хари хэлэнэй багшын мэргэжэл шэлээ һэмши гэһэн асуудалые тайлбарилхадаа, Каспаров юрэ Карл Марксын хэлэһэн иимэ үгэнүүдые һануулдаг юм: «Хэды хэлэ мэдэнэбши, ши тэды хүн болоношь».

«Би хододоо гуманитарна эрдэм ухаанда дуратай һэм. Мүнөө илангаяа философёор, түүхээр һонирхоноб», —гэжэ дэлхэйн чемпион хөөрэнэ. — Хойшодоо эдэ эрдэм ухаае гүнзэгыгөөр шудалха хүсэлэнтэйб».

«Минии ажабайдалда шатарай һүүлээр номууд ородог юм», — гэжэ тэрэ сэхэ руунь мэдэрнэ. Каспаровай хэлэһэнэй ёһоор, юрэнхыдөө шатаршан али бүхы мэдээсэлнүүдые ой ухаандаа таһалгаряагүйгөөр шэнгээжэ байха ёһотой. Энэ хадаа тэрэнэй сэдьхэл бодолой эрилтэ болохо зэргэтэй. Уран зохёол тушаа хэлэхэ болоо һаа, тэрэ ухаан бодолыень амаруулха байна гэжэ чемпион хэлэнэ.

«Юрэнхыдөө энээнэй һайшаагдадаггүйшье һаань, мүрысөөнүүдэйшье үедэ ном уншадагби... Сэдьхэлээ хүдэлбэл, уршагта ябадалнууд тухай ном гартаа абадагби. Шэнэ ном гартаа абахадаа, тэрэнэй һонин гү, али бэшэ байһыень мэдээгүй байһан дээрэһээ түргөөр — часай 110 хуудаһа уншадагби. Хэрбээ һонин байгаа һаань, бүхы үйлэ хэрэгүүдыень ой ухаандаа бисалгажа, аргааханаар уншадагби. Каспаров уран зохёолшод, Фейхтвангер, Хемингуэй, Есенин, Вознесенский, гэгшэдтэ угаа дуратай. Горький хадаа тэрэнэй эгээл дуратай уран зохёолшо болоно.

Каспаров хүгжэмдэ дуратай бүлэдэ түрэһэн юм. Тэрэнэй үбгэ эсэгэ, абгань композиторнууд байгаа, эсэгэнь скрипкын классаар хүгжэмэй һургуули дүүргэһэн юм. Чемпион өөрөөшье хүгжэмдэ дуратай.

«Мүнөө би гол түлэб миндаһан дээрэ бэшэгдэһэн хүгжэм шагнанаб. Чайковский, Бах, Равель гэгшэдэй зохёоһон хүгжэм шагнахадаа, зүрхэ сэдьхэлни, ухаан бодолни амардаг байна. Сэхыень хэлэхэдэ, һайн концерт хараха, шагнаха сүлөө саг тон хомор тохёолдодог. Мүнөөнэй шэнэ хүгжэм дуугаар һонирходоггүйб».

Каспаров гэртээ — Бакуда — элдэб янзын электронно наадануудые наадаха дуратай юм. Тэрэ манай орон дотор түрүүлэн Москвада нээгдэһэн хүүгэдэй компьютерно клубые эмхидхэн байгуулгын үүсхэгшэдэй нэгэн, тэрэнэй хүндэтэ президент болоно.

«Хүнүүдэй дунда байха дуратайб, — гэжэ Каспаров хэлэмсээрээ, иигэжэ нэмэбэ. — Гэбэшье эдэ бүгэдын ухаан бодолоо гүйлгэвгэдэ һаалта хэзээгүй сагтань... Би олон нүхэдтэйб, тэдэнэр булта шахуу намһаа һураггүй аха, өөһэд өөһэдынгөө мэргэжэлээр элитэ мэдээжэ хүнүүд юм».

Каспаров — Азербайджанай ЛКСМ-эй ЦК-гай гэшүүн, республика дотороо шатар наада үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байдаг. Тэрэ оронойнгоо бусад нютагуудаар ябажа, шатарта дуратайшуултай уулзадаг, нэгэн доро олон хүнүүдтэй наададаг байна. Һаяхан тэрэ багшатаяа — дэлхэйн экс-чемпион Михаил Ботвинниктай хамтаржа, Москвадахи олондо мэдээжэ болоһон хүүгэдэй шатарай һургуулида хэшээлнүүдые үнгэргэжэ захалһан байна. Мүнөө энэ һургуули «Ботвинник—Каспаровай һургуули» гэжэ нэршэв.

— Һаяын сагта һамга абахаяа һананагүй гүт?

Гурбан жэлэй урда тээ Каспаров дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха болоод байхадаа, иигэжэ харюусаа һэн: «Минии һанахада, һамга абаха гээшэ шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөндэ гарагшаһаа һураггүй бэлэн байна. Тиимэһээ би яаранагүйб».

1985 ондо Карповые шүүһэнэйнгээ һүүлээр энээн тушаа иигэжэ хэлээ һэн: «Тон һаяар болохоёо байна гэжэ һананагүйб. Эндэ зүб «ябадал» олохо гээшэ цейтнодто ороод байгшаһаа хүнгэн бэшэл». Мүнөөшье дэлхэйн чемпион иимэ һанал бодолоо баримталһаар.

Гарри Каспаров имагтал тэрэнэй урда тээхи 12 дэлхэйн чемпионууд сооһоо имагтал эгээл залуу байхаһаа гадна, спортын элдэб зүйлнүүдээр һонирходог хүн юм. Тамаралга, теннис, бадминтон, хүнгэн атлетикэ, велосипед... Гэбэшье футбол хадаа тэрэнэй эгээл дуратай спортын зүйл болоно.

«Би унатераашье футбол наадахаар бэлэнби». Эндэ шатарай хюлгэ дээрэхиһээ дутуугүйгөөр ухаан бодолни хүдэлдэг». Али бүхы харюусалгатай мүрысөөнүүдтэ һорилго бэлэдхэл хэхэдээ, тэрэ заатагүй футбол наададаг байна. Тэрэнэй «командада» (тренернууд, туһалагшадыень оруулхада) бултадаа футбол наадаха дуратай юм. Тэрэ түрэл Баку хотынгоо «Нефтчи» командын түлөө ехээр һанаагаа зободог.

Футболоор дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй Мексикэдэ эхилхын урда тээ Гарри Каспаров манай суглуулагдамал командын ямараар наадаха байһые тодо наринаар уридшалан багсаамжалаа һэн: «Тэдэнэр өөһэдынгөө бүлэгтэ түрүү һуури эзэлбэшье, найманай нэгэ хубида шүүгдэхэ».

Андрей ПОЛЕЩУК,
АПН-эй корр.

АРЮУН СЭБЭР АГААРАЙ ТҮЛӨӨ

1984 оной апрелиин нэгэнһээ 1986 оной апрелиин нэгэн болотор республикын промышленна предприятинуудай оршон тойронхи агаарые бузарлаха ябадалһаа хамгаалха, һэргылхэ талаар ниитын харалга Буряадай АССР-эй дэбисхэр дээрэ соносхогдоһон байгаа. Республика дотор оршон тойронхи агаарые ариг сэбэр байлгаха ба хамгаалха хэмжээ ябуулгын хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тухай дүнгүүдые республикын Министрнүүдэй Совет, профсоюзуудай Совет согсолбо.

Үнгэрөөд байһан үе соо прибор-бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй, Тимлюйн цементын, авиационно болон локомотив-вагон заһабарилгын заводууд болон бусад предприятинууд агаарые багаар бузарладаг болоо. Агаарай сэбэр байхын хойноһоо шалгалта, хиналта шангадхаа. Энэ үе соо муухай агаарые сэбэрлэхэ 98 түхеэрэлрэлгэ тодхогдоһон, мүн агаарые сэбэрлэхээр тодхогдоһон түхеэрэлгэнүүдэй һайнаар хүдэлдэг болгохын тула предприятинуудай хүдэлмэришэд ухаалан зохёолго, уралан нарижуулга олоор нэбтэрүүлдэг болоо гэжэ түс тогтоол дотор хэлэгдэнэ.

Авиационно заводто байгуулагдаһан оршон тойронхи агаарые хамгаалха бюрогой хүдэлмэрилэгшэд ухаалан зохёолгын 8 дурадхал нэбтэрүүлжэ, 8,65 мянган түхэригэй алмалта хэһэн байха юм. Мүн локомотив-вагон заһабарилгын заводто, прибор-бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлдэ агаар сэбэрлэхэ, хамгаалха түхеэрэлгэнүүдые тодхохо хүдэлмэридэ анхарал эхээр хандуулагдадаг болоо гэжэ түс тогтоол соо тэмдэглэгдэнэ.

Харалгын дүн гаргахада авиационно завод (директорынь Ю. Н. Кравцов) түрүү һуури эзэлжэ, 300 түхэриг мүнгэн шангаар, республикын Министрнүүдэй Соведэй болон профсоюзуудай Соведэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаба. Прибор-бүтээлгын нэгэдэлэй, локомотив-вагон заһабарилгын заводой коллективүүд хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые эзэлжэ, түс тустаа 200, 150 түхэригэй мүнгэн шанда, хүндэлэлэй грамотада хүртэбэ. Мүн ухаалан зохёолгын, уралан нарижуулгын дурадхал нэбтэрүүлһэн [illegible] хүдэлмэришэд, инженернүүд, технологуудта мүнгэн шангууд барюулагдаһан байна.

Шагнагшадай дунда авиазаводой ухаалан зохёогшод В. А. Мунгалов, О. Н. Смолин, Улаан-Үдын ТЭЦ-эй котельнэ цехэй начальнигай орлогшо И. Г. Курийканов, прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэришэд В. И. Владимиров, Е. М. Громышева гэгшэд бии. Тэдэ агаар сэбэр байлгахын түлөө хэдэн мянган түхэригэй алмалта үгэхэ дурадхалнуудые нэбтэрүүлээ.

ШАТАРАЙ ҺОНИН

Аяншалагшадай «Улаан-Үдэ» гэжэ баазада шатараар «Урожай» бүлгэмэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн дүүрэбэ. Мүрысөөндэ Улаан-Үдэ хотын болон Хэжэнгын районой һургуулинуудай бага наһанай һурагшад хабаадаһан байна.

Спортын 8-дахи һургуулиин һурагша Баяр Цыренов эрхим бэрхээр наадажа, 8 очкотойгоор түрүү һуури эзэлжэ шадаа. Мүн түс һургуулиин һурагшад Катя Мандреева, Катя Ванжилова хоёр удаадахи һууринуудые эзэлһэн байба. Эдэ хоёр мүн лэ найма-найман очко абаа.

Хүдөөгэй һурагшад сооһоо аха дүү Баир, Булат Базаржаповууд таба-табан очкотойгоор түрүү һууринда гараа. Мүрысөөндэ эрхимлэһэн һурагшадта «Урожай» бүлгэмэй шангууд болон грамотанууд барюулагдаба. Мүрысөөндэ хабаадагшадай дундаһаа эгээл эдир басаган — 9-тэй Дарима Гомбоевада тусхай шан барюулагдаһан байна.

* * *

Брянск хотодо «Комсомольская правда» газетын шанда хүртэхын түлөө үнгэргэгдэһэн хахад финалай наадан дүүрэбэ. Мүрысөөндэ Томскын, Новосибирскын, Рубцовскын, Эрхүүгэй, Братскын, Шэтын, Улаан-Үдын Пионернүүдэй байшангай команданууд хабаадалсаһан юм. Улаан-Үдын Пионернүүдэй байшангай командада Валерий Захаров, Володя Дашинимаев, Иван Тулохонов, Александр Квашнин, Александр Сысоев, Тимур Тугутов, Настя Агафонова гэгшэд хабаадаһан байна. Командын гэшүүд сооһоо Тимур Тугутов, Настя Агафонова хоёр шадамар бэрхээр наадажа, дүрбэ-дүрбэн очкотой болоһон байна. Тугутов мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлһэн Эрхүүгэй Пьяновые тогтоон торгоонгүй шүүжэ гараһан юм. Мүн Агафонова үнгэрэгшэ жэлдэ «Комсомольская правда» газетын шанда хүртэхын түлөө үнгэргэгдэһэн нааданда хабаадалсаһан, дэлхэйн чемпион Гарри Каспаровтай тэнсэһэн Платоновтай мүн лэ тэнсэжэ шадаа.

Манай командын гэшүүд дүн хамта 20 очко абажа, командаараа зургаадахи һуурида гараһан байна. Мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлһэн Томск хотын команда түгэсхэлэй нааданда хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ.

* * *

Загарай тосхондо эрэшүүлэй дунда өөр хоорондоо республикын түрүү һуурч эзэлхын түлөө мүрысөөн эхилбэ. Нааданда үнгэрэгшэ жэлдэ республикын, Улаан-Үдэ хотын чемпионууд, мүн хахад финалай нааданда илажа гарагшад хабаадана. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, Владимир Агафонов, Баир Митыпов, Илья Елсуков (Гусиноозерск), Николай Галданов (Баргажан), Анатолий Митупов, Игорь Брылев болон бусад болоно.

Л. ГАРМАЕВА.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Хүн бүхэнэй хубиин ажал ябуулга тухай СССР-эй Хуулиин проект тухай»—ТАСС-ай материал. СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сесси. «Хурдадхалгын ба эб найрамдалай стратеги». «Дэлхэйн парламентнуудта ба арадуудта Совет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Соведэй Хандалга»—ТАСС-ай материалнууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Тушаан абалгада бэлдэнэбди»—В. Нимаевай статья. «Хилээмэнэй үнэтэ сэн»—Л. Бардановагай статья. Ажабайдалдамнай шэнэ юумэн нэбтэрүүлэгдэнэ. «Салин хүлһээ — нөөсэлэлгын кассаһаа»—С. Мониевай статья.

Гурбадахи хуудаһанда. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд. «Оюун сэдьхэлэй залууршад хэрэгтэй» — О. Евсеевагай статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Газетэдэ толилогдоһоной һүүлээр. «Хаалтын хажууда»—В. Анчутинай, Л. Калягинай статья. Нютаг нютагай һонин. «Ой модо сахин хамгаална»—В. Нагаевай статья. Хадада абарагшад. «Мүнөө дээрээ гансал мүрысөөнүүд»—В. Логиновой тэмдэглэл.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Время. 9.45—«Михайло Ломоносов» —9 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи фильм. 11.05—«Дэлхэй ба залуушуул». 11.40 — Шэнэ һонин (11.45 хүрэтэр). 15.30 —Шэнэ һонин. 15.50 — Баримтата фильм. 16.40—Концерт. 17.05 —«Ород хэлэн». 17.40—Мультфильм. 18.55 — Архидалгын хорон тухай баримтата фильм. **Улаан-Үдэ.** 19.15—«Байгал» —мэдээсэлэй программа. **Москва.** 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 —Спортын габьяата мастер Ю. Власовтай уулзалга. 21.30 —Арадай дуунууд. 22.00—Время. 22.30 —«Ехэшүүлдэ шалгалта». 23.45 —«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 24.00 —«Рикки Э Повери» ансамблиин концерт. (Итали).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15, 10.35 —Хүгжэм. 3-дахи класс. 10.05, 14.35 —Англи хэлэн. 11.05—СПТУ-гай һурагшадта. Юрэнхы биологи. 11.35, 12.40—Түүхэ. 7-дохи класс. 12.05 — «Манай саад». 13.10—«Ехэшүүлдэ шалгалта». 15.05 —И. Бабель. Зохёолнуудайнь хуудаһачуудаар. 16.00 —«Денис һургуулида ороо». 16.30 —Шэнэ һонин. **Улаан-Үдэ.** 18.30 —Шэнэ һонин (буряадаар). 18.45 —«Талын галнууд» — тележурнал (буряадаар). **Москва.** 19.15—«Хани харилсаан». **Улаан-Үдэ.** 19.45—«Буряадай АССР-эй соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездые угтуулан». 20.20 — Мухар-Шэбэрэй районно партийна организациин хүн зоной дунда ябуулдаг хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө. **Москва.** 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15—Баримтата фильм. 22.00 —Время. 22.30 —«Будни уголовного розыска» —уран һайханай фильм. 24.00 — Футболоор СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Киев) —«Зенит». «Спартак» — «Нефтчи».

САГАЙ УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР бүрхэжэ, сэлмэжэ байха, зарим тээ багахан саһан орохо, һулаханаар бордоһолхо. Авто-харгынууд дээрэ елүүр тогтохо.

УЛААН-ҮДЭДЭ багаханаар саһан орохо. Харгы замууд дээрэ елүүр. Баруун-хойноһоо секундын 9—14 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 5—7 градус хүйтэн болохо.

Ноябриин 22-то бүрхэжэ сэлмэжэ байха. Багахан саһан орохо, һулаханаар бордоһолхо. Зарим нютагуудта секундын 20 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө хойто болон баруун-урда зүгэй нютагуудта 17—22, бусадтань 7—12 градус хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95. Собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Закаменск — 34-33, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00758. Заказ № 268. Индекс 60000